

hikmet.net

Ramazan Ayı | 2026

bülten

R

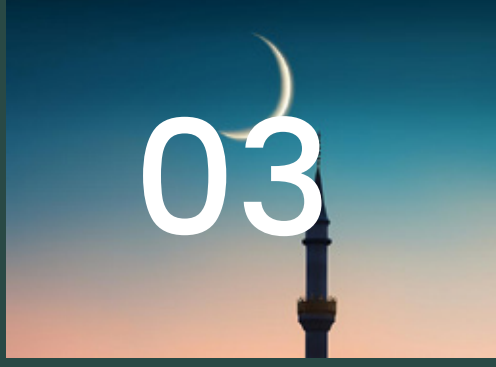
Oruç ve Rahmet Ayı

amazan

İ Ç İ N D E K İ L E R

- 09 Oruç Allah'a Kavuşmayı Hatırlatır
- 10 Kur'ân-ı Kerim'de Oruç
- 13 Oruç Nefsi Terbiye Eder
- 16 Hadislerle Oruç
- 21 Oruç Ebedî Nimetlere Liyakat Kazandırır
- 27 Mukabele
- 28 Teravîh Namazı
- 30 İtikâf
- 33 İnfakta Bulunma
- 37 İftar Sofralarını Başkalarına da Açma
- 40 Oruç Allah İle Münasebeti Kuvvetlendirir
- 41 Ramazan-ı Şerif Bir Dua Mevsimidir
- 43 Oruç ve Hac Gibi İbadetlerde Kamerî Takvimin Esas Alınmasının Hikmetleri nelerdir?
- 46 Sahur Daveti
- 47 Sahur Vakti Dua
- 48 Sahurdaki Bereket
- 52 İftar Sofrası
- 52 İftar Duası
- 54 İftar Daveti
- 55 Oruç İktisada Alıştırır
- 58 Oruç Emanete Riayet Öğretir
- 60 Oruç Tutmanın Farz Olmadığı Durumlar
- 61 Oruç Bozmanın Cezası Nedir?
- 62 Oruçla İlgili Bazı Merak Edilenler
- 63 Fidyeye
- 64 Şeker hastaları oruç tutabilirler mi?
- 66 Sadaka-i Fıtır (Fitre)
- 68 Kadınların Özel Halleri

**Kaos ve
Ramazanlaşan
Ruhlar**

**Ramazan'ın
Değerlendirilmesi
Üzerine**

**Efendimiz'in
(sas) Sahur ve
İftarları**

**Ramazan
İlmihali**

Bayram

Kaos ve Ramazanlaşan Ruhlar

Günümüzün insanı fevkalâde bıkkın, tedirgin, yarınlarından endişeli ve her an beklenmedik bir kısım sürprizlerle karşılaşılacağı paniği içinde iki büklüm.

Şüphesiz bunda, bazı karamsarlık tellallarıyla, bazı medya kuruluşlarının, birer uğursuzluk ve ümitsizlik enstrümanı gibi Allah'ın günü kapkaranlık fikirler –onlara da fikir denecekse– dök-türmelerinin tesiri çok büyük.. belki de, bu kapkaranlık tablonun gerçek müsebbibi de işte bunlar; zira bunlar, ne zaman ağızlarını açsalar hep öfke, kin, nefret ve gayz mırıldanmakta; mırıldanırken de sanki şuuraltı mahzenleri patlamış da, içlerinde olan her şey şuraya-buraya boşalırcasına, milletin ruhuna her gün ayrı bir şeâmet pompalanmakta; hem de hiç tavır değiştirmeden, yanlış-doğru tefrik etmeden, yapılan bu şeylerin millete neye mal olduğu hesaba katılmadan, kararlı bir nefret ve ihtiras mantığıyla her gün sürekli aynı şeyler tekrar edilmekte.

Dahası, toplumun bazı kesimleri diğerlerine karşı potansiyel suçluymuş gibi gösterilerek bunlar arasında ısrarla kavga ortamı hazırlanmakta; hatta her şeyi bütün bütün çıkmazlara sürükleyip devleti çaresizlik içinde göstererek bir kısım antidemokratik oluşumlara kapı aralanmakta ve davetiyeler çıkarılmakta...

İşte böyle kararsız bir ortamda, akli, mantığı hislerine veya kaba kuvvete yenik heyecan insanlarının yanında, şöyle-böyle düşünen kimselerin bile bazen bu umumî havanın gerginliğinden, bazen sahip oldukları kuvvetten ötürü akla, mantığa, muhakemeye riayet edememelerinden; bazen de çaresiz hâle gelmiş yığınların yeni bir dünya hasretinden, mevcut sıkıntı ve huzursuzluk daha bir şişerek veya öyle gösterilerek, toplumun hemen her kesimini bir kısım alternatif arayışlara sevk etmekte ki, böyle bir kaos içinde bulunan kitlelerin neler yapabileceğini ve yaptırabileceğini kestirmek zor olmasa gerek.

Bereket dört bir yanda böyle iç içe bunalımların yaşandığı bir dönemde, son bir kere daha kendimizi Ramazan'ın o sınımsız atmosferi içinde buluyor; herkesin düşe kalka o tozlu-dumanlı yollarda yürüdüğü aynı anda, kendimizi cennetâsâ bir iklimde hissediyor ve bütün bütün mânevîleşerek ruhlarımızda “berd ü selâm”lara erdiğimizi duyuyoruz.

Evet, bazı kimselerin en insafsız şekilde zamanı ve zemini karartıp her şeyi Cehenneme çevirdikleri günümüzde, başımızı kaldırıp iman gözüyle bakabilsek bizi hiçbir zaman yalnız bırakmayan Hak rahmetinin, gökteki hilâlin efsunlu beyanı, mabet ve minarelerin sihirli ifadesi ve mahyaların esrarlı diliyle, bir kere daha gönüllermize aktığını ve ruhlarımızı mâneviya-

tın ferahfeza iklimlerine ulaştırdığını duyup hissedecek, tâlî'lerimize tebesümle yağdıracağız. Aslında böyle bir uhrevîleşme, üç ayların ufukta belirmesiyle başlar ve Ramazana kadar da her gün-her gece, ona hazırlayıcı bir şive ile tulû eder ve mevsimi gelince de insanlara nur ve huzur aşılایıcı bir edaya ulaşır.

İşte Ramazan, böyle üç aylık bir Hızır'la yolculuğun en son halkasını, Allah'a yakın olmanın en net ufkunu ve ötelere vicdanî bir temâşâ ile temâşâ etmenin de en açık tarassut noktasını teşkil eder. Zira Ramazan; varlığın olanca güzelliklerinin, daha net bir şekilde inanan insanların gönüllerine boşaldığı, onların ruhlarındaki inceliğin, letâfet ve nuraniyetin gürül gürül

ifade edildiği bir teveccüh ve iltifat ayıdır.. evet onun o cıvıl cıvıl hâli, bütün gök ehlinin bizlere karşı teveccühünün bir aks-i sadâsı gibidir. Ramazanı idrak eden mü'min gönüller, her zaman semanın derinliklerinde perde perde yükselen o melekûtî seslere cevap veriyor gibi kendilerini bir aşk ve heyecan içinde bulur; iman, mârifet ve muhabbetleri ölçüsünde ruhanî zevkler adına ne mûsikîler ne mûsikîler dinlerler.

Ramazan mûsikîsinin en tabîî unsurları sayılan mü'min gönüllerin, kendilerini ifade esnasında o içten sesleri ve her lahza değişik bir tedai ile bütün benliklerini saran ledünnî zevkleri bilhassa gece saatlerinde öyle edalara ulaşır ki, konsantrasyonunu

tamamlama bahtiyarlığına ermiş her ruh, kendi kendine: “Yoksa Cennet, Ramazanın arka yüzü mü?” diye mırıldanır ve onu âdetâ Hakk’a vuslatın bir koyu gibi duyar. Hele sahur, sahurlardaki salâ ve temcidler bu umumî havaya kendi boyalarını çalıp gönüllerimize uhrevîlikler yudumlattırdıkları o derin dakikalarda –bu derinliği herkes sezemeyebilir– bizlere ne sürpriz şeyler, ne sürpriz şeyler anlatırlar.

Evet, bir yandan minarelerden taşıp evlerimizin içine akan tekbirler, tehliller, temcidler; diğer yandan sahur telaşıyla bir oraya-bir buraya koşup duran çocuklar, gençliklerinin gerçek bedelini ödeme temkiniyle hareket eden delikanlılar; yüzlerinde-gözlerinde hep inanmış olmanın vakar ve ciddiyeti o mehabet âbidesi yaşlılar, evet, her biri belli ölçekte, tıpkı bir koronun farklı enstrümanlarıymışçasına ayrı ayrı olmanın yanında müşterek ritimleri, aynı tondaki heyecanları, gönül gözleri eşyanın perde arkasında o içten hâllerıyla o kadar derin, o kadar muhtevalı ve o kadar yürektendirler ki umumî tavırları hep Cennet yamaçlarında Hak cemalini temâşâyâ koşan insanları düşündürür ve hatırlatırlar.

Dünyada Ramazan günleri kadar füsunlu, onlar kadar renkli ve derin bir başka zaman dilimi gösterilemez. O her gelişinde yeni bir şive, yeni bir eda, yeni bir zenginlikle gelir; gelir ve bitevîliği ile kendine has renk renk dilimlere ayrılır: Onda seherler her

zaman, göklerin derinliklerinden gelen bir mavilikle tülленir.. sabah ezanları, sabah namazları başka vakitlerde olmayan bir büyüye dönüşür.. gündüzler iç içe ümitlerin, beklentilerin sırlı koridorları gibi oruçluları bir vuslat hissine çeker.. iftar saatleri, dil-damak lezzetlerinin çehresinde içten içe her zaman şeb-i arûsu çağrıştırır.. teravihler ruhlarımıza Dostla halvet olmanın toyunu-düğününü duyurur.. evet Ramazan o bitevî ışıktan, renkten parçalarıyla duygularımıza sürekli ayrı ayrı şeyler fısıldar.. tam bir yekparelik içinde ötelerin bayıltan renkleriyle gönüllerimizin yamaçlarına boşalır ve bizlere zaman ve mekan üstü ne harikulâdelikler ne harikulâdelikler ihsas eder; eder de, çok defa kendimizi bu dünyanın dışında büyümlü bir âlemde dolaşıyor sanırız.

Öyle ki, günün her saatinde ve gezdiğimiz her yerde, ötelerden gelip ruhlarımıza boşalan bir ilâhî mevhîbe sağanağını duyar, tıpkı çiçeklerin içine girip onların özünü, usâresini emmeye çalışan, çalışırken de hep ayrı bir zevke eren arılar gibi her lahza ayrı bir feyiz ve bereketin doygunluğuyla yaşar ve ayrı bir lezzeti paylaşıyoruz. Böylece, Ramazanın o kendine has esintileri, günün hiçbir saatinde tamamen dinmeden hep sürer gider ve Ramazanlaşan gönüllerimizde; o ezeli tevaccüh, o hususî ve ekstradan iltifatlarının yanında; evde, sokakta, mabette, mektepte, kıışlada duyduğumuz müşterek heyecanlardan, hayallerimizde derinleşip

üstûreleşen manzaralara; iman ve kabullerimizin kesip biçip şekillendirdiği duygularımızdan, mantıklarımızın, muhakemelerimizin temkinli yorumlarına kadar nice konuda bir sürü resim tülленir ve ruhlarımızı sarar; sarar da hislerimizi, arzularımızı her lahza ayrı bir hazza uyarır ve ayrı bir zevk olur gönüllerimize boşalır.

Ramazanlaşan gönüller bu vâridleri bazen doğrudan kendileri duyarlar, bazen başkalarının duygularında veya simalarında hissederler; bazen de, kendi kapalılıkları yüzünden sürekli onlarla konuşmak, şiir söylemek, mûsikî dinletmek isteyen o mübarek saatleri, dakikaları ne duyar ne de zevk ederler. Böylece içinde arka arkaya

semavî sofraların inip kalktığı bir zaman dilimi hep çay gibi akar gider de bir damla ölçüsünde olsun kendini ifade etme fırsatını bulamaz.

Ramazanları anlayan insan aklı, duyan insan vicdanı, zevk eden de insan kalbi olduğuna göre, varlığı görüp hissetmek, duyup değerlendirmek için göze, kulağa, mantığa, muhakemeye ihtiyacımız olduğu gibi, Ramazanı duyup zevk etmek için de akıl, şuur, kalbin harekete geçirilmesine, harekete geçirilip uyanık tutulmasına ihtiyaç hatta zaruret vardır.

Zira çok defa, en aydınlık günlerin içine girer-çıkır, en renkli saatleri tekrar tekrar yaşarız da bunların farkına bile varamayız. Bazen de iyi bir konsantrasyon sayesinde, o ölçüde parlak ve renkli olmayan dakikaları öyle bir duyar ve yudumlarız ki; kendimizi Cennet bahçelerinde ve kevserlerin başında sanırız.

Her şeyden evvel, bu mânevî güzelliklerin gönüllerimize akıp, içlerimizde birer zevke dönüşmesi için, bakış açısı ve teveccühün çok iyi belirlenmesi gerekir. Bu yapılabildiği takdirde, Ramazan birdenbire öyle farklılaşır ve bize o kadar derince işler ki, duygu dünyamızın tomurcuklar gibi sürekli inkişaf ettiğinin duyar ve kendimizi mânâlarla, hislerle taşkın bir atmosfer içinde hissederiz; ederiz de çevremizdeki her şeyin dili birdenbire çözülür ve birer hatip gibi ruhlarımıza en duyulmadık hutbeler irad eder ve bugüne kadar hiç söylenmedik sözler söylerler; seherler-sahurlar, ezanlar-namazlar, minareler-mahyalar, sokaklar-sokaklardaki lambalar, her yerde yükselen Kur'ân sesleri, hafız nağmeleri, imamın solukları-cemaatin çehresi, çocukların çılgılığı-yaşlıların temkini.. evet bütün bunlar ruhlarımıza neler söyler neler!.

Söyler de o harfsiz, kelimesiz beyanlarıyla gönüllerimize türlü türlü ziyafetler çekerler.

Hemen her Ramazan; arzuları kâinatlar kadar geniş, emelleri ebedler kadar engin gönüllerimize, en sürpriz hisler ve mânâlarla sağanak sağanak boşalır; yağmurla dirilen toprak gibi ruhlarımızı harekete geçirir, duygularımıza yeni bir “ba’sü ba’del mevt” vaad eder, vicdanlarımızı daha bir duyarlı hâle getirir ve lezzet olur oluk oluk içimize akar.. hem bütün kederlerimizi, acılarımızı unutturacak şekilde öyle bir çağılıyla akar ki, onu hep bir şiirden, bir histen ve iç içe hayallerden örülmüş gibi görür; başka bir derinleşme kaynağı arama vehminden kurtulur, ruhlarımızın Hakk’a kullukla elde ettikleri hürriyet zevkini paylaşır ve “Kul oldum kul oldum; Hakk’a esarete gerçek hürriyeti buldum.” der neşe ile çığlıklar atarız.

Ramazan, hemen her zaman o kadar aydınlıklarla gelir ki, bütün bütün kirlenmiş ve gönül dünyasında iç içe karanlıklar yaşayan nefsin âzat kabul etmez kapı kulları bile, mutlaka onun atmosferinde bir şeyler duyar; bir şeyler söyler ve duygu, düşünce dünyalarında farklı edalara ulaştıklarını hissederek.

Evet, bir kısım gafil gönüller uyuklamaya devam etse de; lâubâli ruhlar serâzat yaşamalarını sürdürse de; ölü vicdanlar ülfete, ünsiyete yenik düşse de Ramazan, o ışıktan, renkten, sestem

şivesiyle en paslı kilitleri bile çözerek, ezanları, salâları, sahuruları, iftarları ve teravihleriyle sessiz sessiz içlerimize akacak ve en katı gönüllere dahi mutlaka bir şeyler söyleyecektir.. söyleyecektir; zira Ramazan onu söylettirecek güçte ve nuraniyette, insan da bunları seslendirecek fitrat ve istidattadır.

Oruç Allah'a Kavuşmayı Hatırlatır

O ruç tutan bir insanın her ânı, Allah'ı ve nimetlerini hatırlatması ve netice itibarıyla da en büyük nimet olan Allah'a kavuşmayı hatıra getirmesi bakımından son derece kıymetlidir. Sabahtan akşama kadar bedenine ait birtakım arzu ve ihtiyaçlarından uzak kalan insan zâhiren sıkıntı çekse de ibadetin getireceği uhrevî faydalar ona bu sıkıntıları unutturur. Oruçlu bir mü'min bütün gün, şehvetini, yemesini ve içmesini kendisi için bıraktığı Rabbiyle buluşmayı düşünür. Bu düşüncesi sayesinde de hayatı baştan sona istikamet dairesinde cereyan eder. Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) orucun, biri uhrevî diğeri de dünyevî olan semerelerine dair şöyle buyurmuştur:

لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ

“Oruçlu için iki sevinç vardır. Biri iftar ettiği zaman duyduğu sevinci, diğeri de Rabbiyle buluşacağı zaman orucu sayesinde yaşayacağı sevinç.” (Buhârî, savm 22; Müslim, sıyâm 163.)

Hakiki bir mü'min, hayatını, Allah ile buluşacağı duygu ve düşünceyle geçirir ve bunun bir an önce gerçekleşmesini diler. O bu kadar istekli davranınca Allah da onun bu isteğine cevap verir.

مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ

“Her kim Allah'a kavuşmayı arzu ederse, Allah da ona kavuşmayı diler. Her kim de O'na kavuşmaktan hoşlanmazsa, Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz.” (Buhârî, rikak 41; Müslim, zikir 14, cennet 63.)

Kur'ân-ı Kerimde Oruç

O ruç, Kur'ân-ı Kerim'in açık emriyle bütün mü'minlere farz kılınan bir ibadettir. Allah (celle celâluhu) Bakara sûresinde şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا
كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“Ey inananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi (günahlardan) korunmanız için sizin üzerinize de oruç farz kılındı.” (Bakara sûresi, 2/183)

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

“İçinizde kim o aya (Ramazan) yetişirse oruç tutsun.” (Bakara sûresi, 2/185.)

Âyetlerden açıkça anlaşıldığı üzere Ramazan ayına erişen her mü'min –eğer dinen geçerli bir mazerete sahip değilse– oruç tutmakla mükelleftir. Kur'ân-ı Kerim'de orucun farziyeti bildirilir ancak oruçla ilgili bütün hükümlere yer verilmez. Ana

hükümler bildirildikten sonra diğerleri Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Sünnet'ine havale edilmiştir. Kur'ân'da oruç tutmakla ilgili hükümlerden bazıları şunlardır:

Oruç Tutamayanlar

أَيَّاماً مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضاً أَوْ عَلَى
سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ
فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ
لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Oruç günleri sayılıdır. Sizden biri hasta yahut yolcu olursa, tutamadığı günler kadar başka günlerde oruç tutar. Düşkünlüğünden yahut iyileşme ümidi olmayan bir hastalıktan dolayı oruca dayanamayanlar içinse bir fakiri doyuracak kadar fidye gerekir. Her kim kendiliğinden bir iyilik yapar da fazlasını verirse onun için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz, oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.”

(Bakara sûresi, 2/184.)

Oruç Gecesi Ailevî Münasebet

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْنَّ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ

“Oruç gecesi eşlerinizle münasebette bulunmanız size helâl kılındı. Onlar, sizin için gûnahtan koruyan bir elbise, siz de onlar için bir elbise hükmündesiniz. Allah, nefislerinize güvenemeyeceğinizi bildiği için tevbenizi kabul etti ve günahlarınızı bağışladı. Artık bundan böyle onlara yaklaşıp Allah'ın sizin için takdir buyurduğuna talip olabilirsiniz.” (Bakara sûresi, 2/187.)

Oruca Başlama Vakti

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ

“Şafak vaktine, günün ağarması gecenin karanlığından fark edilinceye kadar yiyin için. Sonra gece girinceye kadar orucu tamamlayın!” (Bakara sûresi, 2/187.)

Orucun Kazası ve Tarihî Hakikati

Âyet-i kerimelerde oruçla ilgili bazı hükümler ele alınırken aynı zamanda onun tarihî hakikati, Ramazan ayının mahiyet ve önemi ve bu ibadeti yerine getirenlerin kazanacakları mertebeler gibi bazı konulara da değinilmiştir:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَيْكُم وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

“O Ramazan ayı ki insanlara doğru yolu gösteren, apaçık hidayet delillerini taşıyan ve hak ile batılın arasını ayıran Kur'ân, o ayda indirilmiştir. Kim bu aya erişirse orucunu tutsun. Bu ayda hasta olan veya yolda bulunan, tutamadığı günler kadar başka günlerde oruç tutsun. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Ta ki güçlük çekmeden oruç günlerinizi tamamlayın, sizi doğru yola iletmesinden dolayı Allah'ı tekbir ve tazim edin. Böylece nimetlerine şükretmiş olursunuz.” (Bakara sûresi, 2/187.)

Orucun Mükafatı

Oruç, Kur'ân-ı Kerim'de, güzel amellerin en büyüklerinden sayılmıştır. Cenâb-ı Hak, kendisinin razı olacağı, mağfiret ve büyük ecirle mükâfatlandıracağı kişileri sayarken, bunlardan birisinin de “oruç tutan erkeklerle, oruç tutan kadınlar” olduğunu bildirmiştir:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ
وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ
وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ
وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ
وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ
وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ
مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

“Müslüman erkek ve kadınlar, mü'min erkek ve kadınlar, ibadet ü taatte daim ve kaim erkek ve kadınlar, özü sözü doğru erkek ve kadınlar, sabırlı erkek ve kadınlar, Hak karşısında saygıdan dolayı iki büklüm erkek ve kadınlar, hayır yolunda tasaddukta bulunan erkek ve kadınlar, oruç tutan erkek ve kadınlar, iffetlerini koruyan erkek ve kadınlar ile Allah'ı çok zikreden erkek ve kadınlara Allah, mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” (Ahzâb sûresi, 33/35.)

Oruç Nefsi Terbiye Eder

Oruçla –Hazreti Üstad’ın “Ramazan Risalesi”nde ifade ettiği gibi– nefsin terbiyesi de hedeflenmelidir. Oruç tutan bir mü’minin, “Ben bu nefsimin biraz daha burnunu sürteyim, bunu biraz daha Cenâb-ı Hak’a yönlendireyim. Onu killet-i taâma (az yeme), killet-i kelâma (az konuşma), killet-i menâma (az uyuma) alıştırayım. Bir seyr u sülûk-i ruhanîde, çile yoluyla elde edilen meziyet, fazilet ve dereceler ne ise onları elde etmeye çalışayım.” demesi ve Ramazan’ı aynı zamanda bir riyazat mevsimi olarak görmesi lazımdır. Zaten riyazatın bir yanı da oruca bakmaktadır. İnsan, az yiyip-içmek ve bazı sıkıntılara katlanmak suretiyle gerçekten bazı harikulâdeliklere mazhar olabilir; metafiziğin, fiziğe hükmettiğini görebilir. Bunlar ruha kendi gücünü kazandırma adına yapılan önemli şeylerdir. Ancak hedeflenen şey Allah rızası olmazsa çekilen o zahmet ve sıkıntılara katlanmanın da bir mânâsı yoktur.

Evet, nefsin frenlenmesi bakımından aç kalma ve az yeme ciddi bir dinamiktir. Onun içindir ki ehlullah

sürekli riyazat yaparak ruhî kıvamlarını korumaya çalışmışlardır. Yogilerin aç-susuz durmakla ve bazı mistiklerin nefislerine bir kısım eza ve cefa çektirmek suretiyle belli nispette ruha kendi gücünü kazandırdıkları da öteden beri bilinen vakalardır. Ama onların bu yaptıklarıyla ahiret adına elde edecekleri hiçbir şey yoktur. Zira aç ve susuz kalma ve riyazat yapma ancak ibadet niyetiyle olursa bir değer ifade eder. Allah’ın rızası, ibadetleri yalnız O’nun rızasını tahsile bağlamakla elde edilir.

Oruç, nefse vurulan bir gem ve zimamdır. Dolayısıyla nefsin firavunluğunu kırar. Aslı ve sübutu problemli olsa da faslı ve vermek istediği ders açısından manidar bir rivayette şöyle denir:

“Cenâb-ı Hak, nefsi terbiye için ona çeşitli cezalar verdi. Sonra sordu: ‘Sen kimsin, ben kimim?’ Nefis, ‘Sen sensin, ben benim.’ dedi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak onu açlıkla terbiye etti. Neticede, ‘Ben kimim, sen kimsin?’ sorusuna nefsin cevabı, ‘Sen âlemlerin Rabbisin, ben ise senin hakim bir kulum.’ şeklinde oldu.”

Nefsin dizginlerini elde tutmak, insanlar için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Zira nefsin istek ve alışkanlıkları, insan için öldürücü birer zehir ve onu aşağılara çeken ağırlıklar gibidir. Nefis, insana daima kötülüğü emreder. Hazreti Yusuf;

وَمَا أُبْرِيْ نَفْسِيْ اِنَّ النَّفْسَ لَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ اِلَّا مَا
رَحِمَ رَبِّيْ اِنَّ رَبِّيْ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ

“Doğrusu, ben nefsimi müdafaa edemem, onun kusurlardan âri olduğunu iddia edemem. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder. Doğrusu Rabbim gafurdur, rahimdir (affı ve merhameti boldur).” (Yû-

suf sûresi, 12/53.)

demek suretiyle nefsi en güzel şekilde tanıtmıştır. Nefis, verdikçe isteyen, aldıkça şımaran bir yapıya sahiptir. Peygamberimiz de (sallallâhu aleyhi ve sellem) dualarında, doyma bilmeyen nefisten Allah’a sığınmıştır:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ، وَالْكَسَلِ،
وَالْجُبْنِ، وَالْبُخْلِ، وَالْهَرَمِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، اللَّهُمَّ
أَتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكَّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا،
أَنْتَ وَلِيِّهَا وَمَوْلَاهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ
لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا
تَسْبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا

“Allahım! Âcizlik ve tembellikten, korkaklık ve cimrilikten, yaşlılık ve kabir azabından Sana sığınırım. Allahım! Nefsime takva nasip eyle. Onu tertemiz yap. Zira Sen, temizleyenlerin en hayırlısı. Nefsimin sahibi Sensin.

Allahım! Fayda vermeyen ilimden, ürpemeyen kalbden, doymayan nefisten, kabul olmayan duadan Sana sığınırım.”

(Müslim, zikr 73; Ebû Dâvûd, vitr 32; Tirmizî, daavât 68.)

Başka bir duasında ise nefsin şerrinden, kötülüklerinden, insanın başına getireceği gailelerden Allah’a sığınmıştır.

اللَّهُمَّ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ، رَبِّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا
إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ شَرِّ
الشَّيْطَانِ وَشَرِّكَه

“Ey gayb ve şehadet âlemlerini hakkıyla bilen, gökleri ve yeri hiç yoktan yaratan Allahım! Ey her şeyin Rabbi ve hakiki sahibi! Şehadet ederim ki Sen’den başka ilâh yoktur. Nefsimin şerrinden, şeytanın şerrinden ve onun hilesinden Sana sığınırım.” (Tirmizî, deavât 14, fazlu’t-tesbîh 95; Ebû Dâvûd, nevm 8.)

Eskilerin ifadesiyle، تَرْكُ الْعَادَاتِ مِنَ الْمُهْلِكََاتِ “Âdetleri, tiryakilikleri terk etmek insanları öldürür, helâk eder.” Biraz da görenek tiryakiliği ile çeşit çeşit yiyip içmeye alışan bir insanın gerektiğinde bunlardan vazgeçmesi zordur. Oysa bir mü’min, nefsin en ağır şartlarda yaşamaya alıştırmalıdır. İşte insanın, oruç vesilesiyle, nefsin alıştığı âdet ve alışkanlıkları terk etmesi ve bir mânâda bağımsız yaşamaya alışması mümkündür. Açlığa ve susuzluğa alışan biri, zorunlu olarak böyle bir şeye maruz kaldığında sabredip dayanmasını da bilir.

Hadislerde Oruç

Kur'ân-ı Kerim pek çok meseleyi icmalî olarak ele alır. Onları tafsîl edecek olan ise Kur'ân'ın kendisine indirildiği Resûlullah'tır. Zira Kur'ân'ın kendisinden sonra onun en büyük müfessiri, Allah Resûlü'dür (sallallâhu aleyhi ve sellem). O, orucu bütün teferruatıyla ele almış ve nurlu beyanlarıyla bize anlatmıştır. Burada orucun farziyetine dair birkaç nebevî beyan zikrettikten sonra onun önem ve faziletiyle alâkalı Resûlullah'tan rivayet edilen bazı hadisleri nakletmeye çalışacağız. Resûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ
“İslâmiyet beş esas üzerine kurulmuş-

tur: Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve Hazreti Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi bulunduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak. (Bu hadisenin gerçekleştiği dönemde henüz hac farz kılınmamıştı.)”

(Buhârî, imân I, tefsiru sûre (I) 30; Müslim, imân 19-21.)

Bir başka hadiste ise, Hazreti Cebrail (aleyhisselâm) insan suretinde Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelerek bazı sualler tevcih eder. “İslam nedir?” sorusuna Efendiler Efendisi'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) verdiği cevap şöyledir:

الْإِسْلَامُ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ، وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤَدِّيَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ

“İslâm; Allah'a kulluk etmek ve O'ndan başka mabud tanımamaktır; namaz kılmak, zekât vermek ve oruç tutmaktır.” (Buhârî, imân 36; Müslim, imân 5.)

Yukarıda zikredilen hadislerden de anlaşılacağı üzere oruç, İslâmiyet'in temel esaslarından biridir ve bütün mü'minlere farzdır. Bu konuda Ehl-i Sünnet âlimleri arasında herhangi bir ihtilaf yoktur. Zaten Efendimiz'den günümüze gelinceye kadar on dört asır boyunca ortaya konan uygulama da böyle olduğunu açıkça göstermektedir.

Orucun Mükâfatı Allah'a Aittir

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), orucun Allah katındaki değerini anlatma sadedinde şöyle buyurur:

قَالَ اللَّهُ: كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصَّوْمَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَلَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ

“Allah şöyle buyurdu: ‘Âdemoğlu’nun her ameli kendisine aittir. Oruç müstesna, o Benimdir. Onun mükâfatını Ben veririm. Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha hoştur.’” (Buhârî, savm 2; Müslim, sıyâm 160.)

Oruç başta olmak üzere hak yolunda her türlü zorluğa sabredenler Rabbilerinin nezdinde hadd ü hesaba gelmeyecek bir mükâfata mazhar ola-

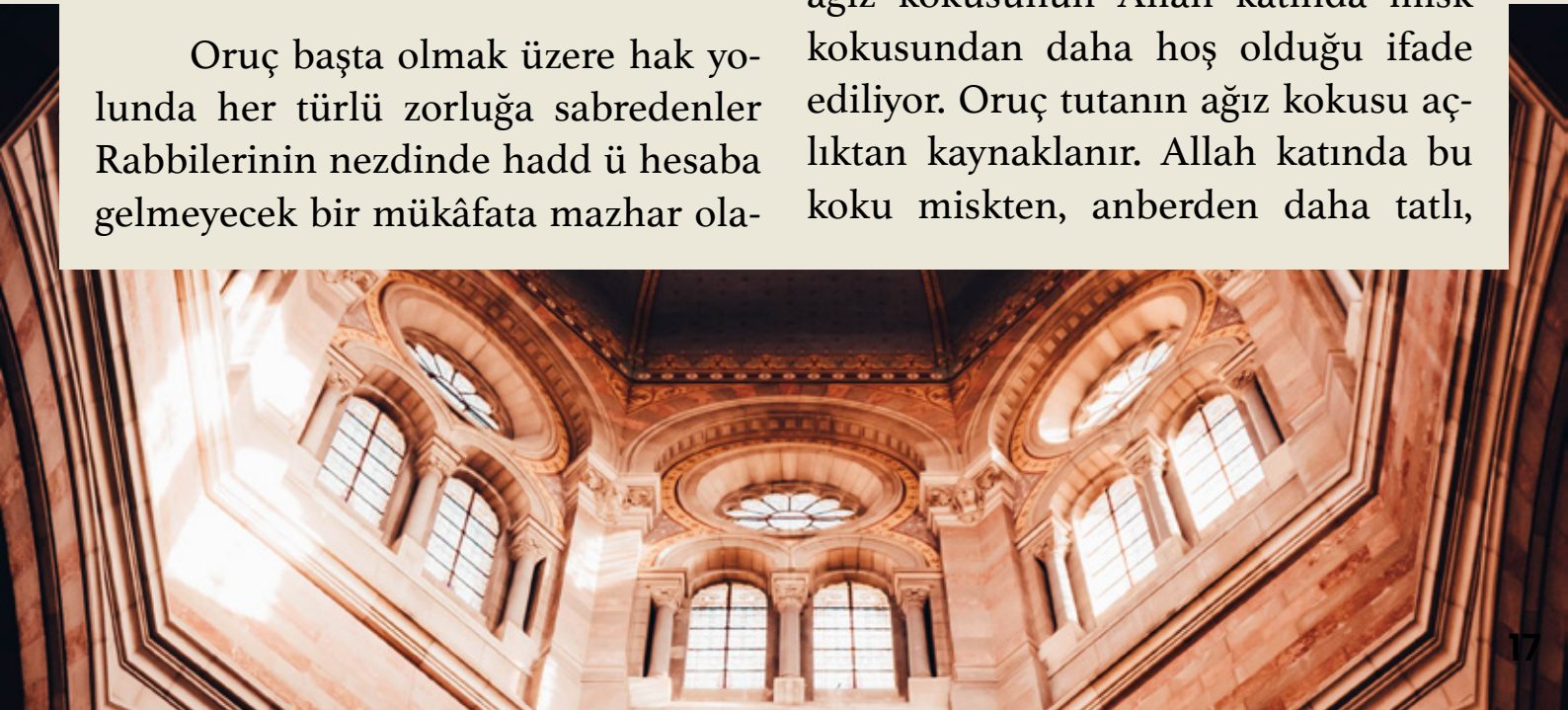
caklardır. Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyrulur:

إِنَّمَا يُوقَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

“Sabredenlere mükâfatları hesapsız olarak verilecektir.” (Zümer sûresi, 39/10)

Oruçta da bu mânâ vardır. Ahirette herkes için bir mizan kurulup defterler sağa-sola uçuşurken oruç için böyle bir şey söz konusu olmayacaktır. Zira Cenâb-ı Allah meseleyi tekeffül etmekte, orucun sevabının defterlere girmeden, mizanda tartılmadan bizzat Kendisi tarafından verileceğini ifade buyurmaktadır. Oruçta Rabb’e gönül verme ve sırf Allah için beşerî isteklerini terk etme vardır. Önüne serilen nimet sofralarına karşı kendini frenleme vardır. Mü'min bunları harici herhangi bir zorlama olmaksızın irade gücünü kullanarak yapar. Kendisi için yapılan böyle bir amelin mükâfatını ise Allah hiç kimseye bırakmamakta ve bizzat üzerine almaktadır.

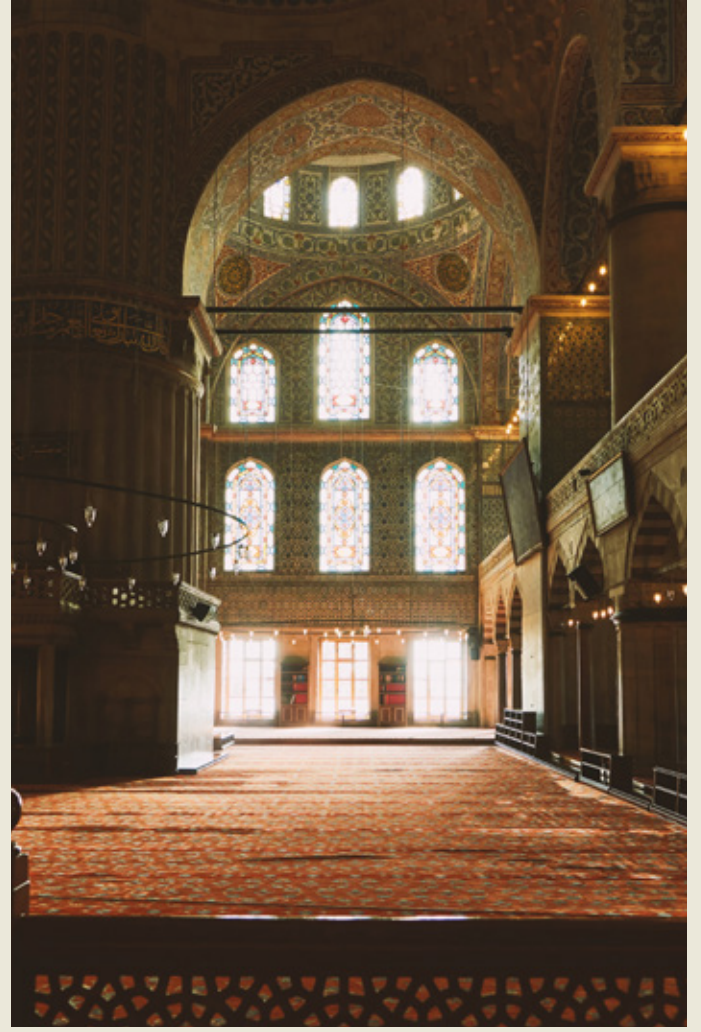
Hadisin devamında, oruçlunun ağız kokusunun Allah katında misk kokusundan daha hoş olduğu ifade ediliyor. Oruç tutanın ağız kokusu açlıktan kaynaklanır. Allah katında bu koku miskten, anberden daha tatlı,

daha nefis ve daha temizdir. Temiz ruhlar olan melâikenin hoşlandıkları kokular vardır. Onlar, gül kokusundan misk ü anbere kadar güzel kokulardan hoşlanırlar. Mele-i A'lâ'da güzel kokular sırlı hazineleri açan anahtarlar hükmündedir. Oruçlunun ağız kokusu da bu güzel kokular cümlesindedir. Böyle olması, orucun Allah'la kul arasında irtibat buudlu bir ibadet olmasındandır. Bu yönüyle oruç, kendi derinliği içinde ele alınmalıdır. Yoksa ağız kokusu haddizatında hoş bir şey değildir.

Zahiren kerih görünen bazı şeyler vardır ki neticesi itibarıyla çok hoş, çok kıymetlidir. Mesela şehidin vücudundaki yara Allah nazarında belki bir güldür. Ondaki kanın kokusu da nezd-i ulûhiyette misk ü anber kokusu gibidir. Bu sebeple şehitler yıkanmadan defnedilir. Oysaki insan onu zahiren kerih görebilir.

Oruçlunun ağız kokusu da böyledir. Açlıktan kaynaklanan ve kerih olan bu koku, Allah'ın rızasını kazanma mânâsını içerdiğinden dolayı Allah katında güzeldir. Mü'minin Rabbi için katlandığı bu zorluklara mukabil Allah da onun ağız kokusunu bile değerli kılmakta, onu misk ü anberden üstün tutmaktadır. Ayrıca bu durum, Allah uğrunda katlanılan en basit meşakkatin bile nezd-i ulûhiyette ne kadar kıymetli olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Hâsılı mü'min, oruç tuttuğu her günün her saatinde bu mânâları hissederek âdeta kendisine uzanmış bir merdivende miraç yapıyor gibi yükselir ve bu yükseliş Allah indinde mükâfatını alıncaya kadar devam eder.

Oruç Bedenin Zekâtıdır

Hazreti Ebû Hüreyre'nin (radiyallâhu anh) rivayet ettiği bir hadiste Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ، وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصَّوْمُ، الصِّيَامُ
نِصْفُ الصَّبْرِ

“Her şeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruçtur. Oruç sabrın yarısıdır.” (Buhârî, savm 22; Müslim, sıyâm 160.)

Zekât kelime olarak; temizlik, artmak, bereketli olmak mânâsına gelir. Mü'min, zekâtını vermek suretiyle, bulaşmış olabilecek günah kirlerinden malını temizlemiş olur. Diğer bir yönden de insanın içindeki cimrilik gibi bir kısım kötü hasletler veya toplumda zengin fakir arasındaki çatışma ihtimalleri zekât sayesinde temizlenir. Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) her şeyin, onun sayesinde kir ve paslarından arınabileceği bir zekâtının olduğunu söylüyor. İşte bedeni arındırıp temizleyen şey de oruçtur. Oruç bir yönden bedeni maddi olarak temizleyip ona sıhhat kazandırırken diğer yönden de mânevi olarak günahlardan arındırmak suretiyle onu Cehennem azabından kurtarır. Bu açıdan mal için zekât ne ifade ediyorsa beden için de oruç aynı şeyi ifade eder.

Hadisin ikinci kısmında “Oruç, sabrın yarısıdır.” buyruluyor. Allah’ın yüklediği ibadet mükellefiyetini sırtında taşıyıp sabretme, O’ndan gelen şeyler karşısında sarsılmayıp sabit-kadem olma, O’nun kapısından ayrılmama, günahlar karşısında kendini koruyup dişini sıkma... bunlar dinin yarısını teşkil etmektedir. “Oruç ise sabrın yarısıdır.” Zira sabrın diğer yarısı başka şeylere dağılmıştır. Oruçta bir yönüyle şehvât-ı nefsanîyeyi frenleme olduğu için günahlara karşı sabır, diğer bir yönüyle (hususiyile sıcak günlerde) aç-susuz durma gibi bir işin altına girmekle ibadete devam mânâsında sabır vardır. Böylece oruç, dinin dörtte birini teşkil etmiş olmaktadır. O, İslâm’ın dört büyük ve mühim esasından biridir. Ayrıca oruçta, yukarıda da belirttiğimiz gibi hem ibadet ü taat hususunda sabit-kadem olma hem de beşerî garizelere, şehvanî duygulara ve nefsanî kaprislere set çekme vardır.

Orucun Dengi Yoktur

Allah uğrunda yapılan her işin mutlaka bir karşılığı, belirlenmiş bir sevabı vardır. Oruca gelince onun sevap yönüyle dengi yoktur. Ebû Ümâme (radiyallâhu anh) şunları rivayet eder: “Resûlullah’tan tavsiye istedim. ‘Oruç tut. Zira onun dengi yoktur.’ dedi. Tekrar tavsiye istedim. O yine, ‘Oruç tut, zira onun dengi yoktur.’ buyurdu. ”

(Nesâî, sıyâm 43; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsneid 5/248, 249, 257; Abdurrezzak, el-Musannef 4/309.)

Hazreti Ebû Ümâme (radiyallâhu anh) Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) aldığı bu tavsiyeye öyle ciddiyetle sarıldı ki o günden sonra kendisi, hanımı ve hizmetçisi hep oruçlu idi. Hatta gün ortası evlerinden duman yükseldiği görülürse, "Herhalde misafirleri var." denilirdi. (Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 36/455.)

Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) orucun fazileti hakkında ifade buyurduğu diğer birkaç hadisi de zikredip bu bölümü kapatalım:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ، يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ

"Cennet'te Reyyân denilen bir kapı vardır ki kıyamet günü oradan sadece oruç tutanlar girebilir; onların dışında hiçkimse giremez." (Buhârî, savm 4; Müslim, sıyâm 166.)

مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، بَعَدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا

"Allah için bir gün oruç tutanı, Allah Teâlâ yetmiş yıllık mesafe kadar Cehennem'den uzaklaştırır." (Buhârî, cihâd 36; Müslim, sıyâm 167, 168.)

الصَّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ الصَّيَامُ: «أَيُّ رَبِّ، مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ، فَشَفِّعْنِي فِيهِ»، وَيَقُولُ الْقُرْآنُ: «مَنَعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ، فَشَفِّعْنِي فِيهِ» فَيُشَفِّعَانِ

"Oruç ve Kur'ân kıyamet günü kulun günahlarının bağışlanması için şefaatte bulunacaklardır. Oruç şöyle diyecektir: 'Ya Rabbi, ben onu gündüzleri yiyip içmekten ve zevklerinden alıkoydum. Bunun için onun hakkındaki şefaati kabul buyur.' Kur'ân da şöyle diyecektir:

'Ya Rabbi, ben onu geceleri uykusundan alıkoydum. Bunun için onun hakkındaki şefaati kabul buyur.'

Bunların her ikisinin de şefaati kabul edilir." (Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 2/174; İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd 2/114; el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 2/346.)

Oruç Ebedî Nimetlere Liyakat Kazandırır

Maddi-mânevi muvaffakiyet, bir kısım mahrumiyetlere katlanmaya bağlıdır. Hayatında herhangi bir mahrumiyeti olmayan kimsenin bir kısım meselelerde muvaffakiyeti görülse bile o, ahirete bakan yönü itibarıyla zararda demektir. Bir insanın çile ve ızdırap çekmeden İslâm adına bir yerlere ulaşması mümkün değildir.

Peygamberlerin hayatlarına baktığımız zaman bunun böyle olduğunu görürüz. Hem kendileri hem de ashabları, dinlerini yaşama adına nice mahrumiyetlere, nice eza ve cefalara göğüs germek zorunda kalmışlardır.

Mü'minin, dinini yaşama adına mahrumiyetler çekmesi bir âdet-i ilâhiyedir dense sezadır.

İnsan burada bir kısım nimetlerden mahrumiyetle kendini, ebedi âlemde ebedi nimetlere hazırlamış olur. Burada önüne gelen her şeyden istifade etmeyi düşünen bir insan, belki çok defa meşru-gayrimeşru ayırmadan hem dünya hayatını hem de ahiretini berbat edecektir. Rahat bir şekilde yeme-içmeye, rahat yaşamaya alışmış bir insanın kılı kırk yararcasına, meşru olanı olmayandan ayırması pek düşünülemez.

Kur'ân-ı Kerim bunları anlatırken şöyle buyurur:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ
الْأَنْعَامُ

“Kâfirler, dünyada zevklerini yaşamak ister, hayvanlar gibi yer-içerler.”

(Muhammed sûresi, 47/12.)

Binaenaleyh, mü'min, iradesinin hakkını vererek aç-susuz durmak suretiyle kazanacağı fazilet sayesinde, değil harama el uzatma, şüpheli diye bazı mubahlardan bile kendisini alıkoyar. Böylelikle dünyasını mürur ettiği gibi, ahirette de Cenâb-ı Hakk'ın lütfedeceği ebedî nimetlere liyakat kazanmış olur.

İnsanın kazanacağı her durum belli hâl ve keyfiyetleri elde etmesine bağlıdır. Diyelim ki bir saraya davet edilen birisi gitmeden önce orada gözetilen adab u erkâna göre kendisine çeki düzen verir. Aynen bunun gibi insan, Allah'ın huzuruna gitmeyi, Resûl-i Ekrem'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefaatine liyakat kazanmayı, Cennet'e girmeyi düşünüyorsa bunlar için gerekli keyfiyetleri kazanmak zorundadır. İşte oruç başta olmak üzere ibadet ü taat, insanı donatarak oralara gitmeye ehil hâle getirir.

Ramazan'ın Değerlendirilmesi Üzerine

Ramazan'a Fikren Hazırlanma

Ramazan ayını en güzel şekilde değerlendirebilmek için öncelikle onun kıymetinin bilinmesi gerekir. İnsan, kıymetini bilmediği bir şeyi nasıl ve nerede değerlendireceğini de bilemez.

Ramazan ayının kıymetini bilmeyen bir kişi onu değerlendirme konusunda yetersiz kalacaktır. Değerini bilen kimse ise onun bir ânını bile boşa geçirmemeye gayret edecektir. Bu açıdan öncelikli olarak Kur'ân-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde Ramazan ve oruçla ilgili konuların okunup iyice kavranması gerekir. Böyle yapan biri Ramazan'ı değerlendirme yolunda ilk adımını atmış demektir.

Ramazan Ayına Hazırlık ve Ramazan Orucunun Kıymeti

Ramazan ayının en bariz özelliği bu

ayda tutulan oruçtur. Mü'minler, üç ayların başlamasıyla birlikte Ramazan'da tutacakları oruç için hazırlık yapar, gerek vücutlarını gerekse zihinlerini oruca alıştırmaya çalışırlar. Bu açıdan Recep ve Şaban aylarında tutulan nafile oruçların, Ramazan orucuna alıştırma hususunda oynadığı rol çok önemlidir. Ramazan ayına ulaşan bir Müslüman'ın –eğer herhangi bir özrü yoksa– oruç tutmaktan başka bir alternatifi yok demektir.

Zira Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) özürsüz olarak Ramazan ayında terk edilen bir günlük orucun, diğer aylarda tutulacak bir yıllık oruçla bile telâfi edilemeyeceğini ifade buyurmuştur. (Buhârî, savm 29; Tirmizî savm 27; Ebû Dâvûd, savm 38; İbn Mâce, sıyâm 14.) Dolayısıyla bir Müslümanın, Ramazan ayını değerlendirme adına yapacağı amellerin başında orucun geldiğini söyleyebiliriz.

Oruç, sadece yeme-içmeden uzak durma olarak da algılanmamalıdır. Yeme-içmeden uzak durma, insanın madde ile alakasını asgari seviyeye indirmesi için önemli bir husustur. Bu zemin hazırlandıktan sonra maneviyata yönelme konusunda daha rahat hareket edebilecek olan Müslüman, tüm duygu ve düşünceleriyle maneviyata açılmalı, ibadetle, zikirle, fikirle irtibatını güçlendirmek suretiyle Rabbine kurbet (yakınlık) kazanmaya çalışmalıdır. Böylece orucun asıl maksadı yerine gelmiş olur. Hadis-i şerif bu hususu hatırlatır:

مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ، فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ

“Kötü sözü, kötü davranışları terk etmeyen kimse bilsin ki Allah’ın, onun yemesini-içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur.” (Buhârî, savm 8)

Kur'ân-ı Kerim, Ramazan ayında inmeye başlamıştır. Bu açıdan Ramazan, aynı zamanda “Kur'ân ayı” olarak bilinir. Mü'minlerin hidayet kaynağı olan Kur'ân, her zaman için okunup düşünülmesi ve üzerinde derin derin tefekkür edilmesi gereken bir kitaptır. Zira mü'min, Kur'ân'a her şeyden daha fazla muhtaçtır. Maddi hayatını devam ettirebilme adına ekmek, su, hava ne ifade ediyorsa mânevi hayatı açısından da Kur'ân onu ifade eder.

Kur'ân ile meşgul olmanın faziletine dair pek çok hadis vârid olmuştur. Mesela Hazreti Ebû Ümâme'den (radıyallâhu anh) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

اقْرَأُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِأَصْحَابِهِ

“Kur'ân okuyunuz. Çünkü Kur'ân, kıyamet gününde kendisini okuyanlara şefaatçi olacaktır.” (Müslim, salâtü'l-müsâfirîn 252; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 5/249)

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir başka seferinde ise şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لَا أَقُولُ أَلَمْ حَرْفٌ، وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلَا م حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ

“Kur'ân-ı Kerim'den okunacak her harf için sevap vardır ve bu sevaplar on katı olarak kişinin sevap hanesine yazılır. Mesela, elif-lâm-mîm bir harften ibaret değildir; elif bir harf, lâm bir harf, mîm de bir harftir.” (Tirmizî, fezâilü'l-Kur'ân 16; el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 2/342.)

Hazreti Âişe'den (radiyallâhu anhâ) rivayet edildiğine göre Nebiy-y-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ مَاهِرٌ بِهِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَّةِ، وَالَّذِي يَقْرَأُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَاقٌ، فَلَهُ أَجْرَانِ

“Kur’ân okumada mahir, onu gereği gibi güzel okuyan kimse, vahiy getiren şerefli ve itaatkâr meleklerle beraberdir. Öte yandan, bu hususta mahir olmayan, Kur’ân okurken zorlanan, onu kekeleyerek zorlukla ancak okuyabilen kimseye ise (bu hâline rağmen Kur’ân okumaya devam ettiği için) iki kat sevap vardır.” (Müslim, salâtü'l-müsafirîn 244; İbn Mâce, edeb 52.)

Kur’ân-ı Kerim’i çokça okuyup ezberlemenin yanında asıl olan onun içindeki mânâları bilmektir. Zira her ne kadar anlamadan okumanın bir sevabı olsa da Cenâb-ı Hak onu, biz anlayalım ve içindekilerle amel edelim diye inzal buyurmuştur. Bu mânâdaki bir hadis-i şerifte Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur’ân okuyup onunla amel edenlerin kıyamet günündeki hâllerini şu şekilde resmeder:

مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَعَمِلَ بِمَا فِيهِ، أَلِيسَ وَالِدَاهُ تَاجًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ضَوْؤُهُ أَحْسَنُ مِنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ فِي بُيُوتِ الدُّنْيَا لَوْ كَانَتْ فِيكُمْ، فَمَا ظَنُّكُمْ بِالَّذِي عَمِلَ بِهَذَا؟

“Kim Kur’ân-ı Kerim’i okur ve onunla amel ederse, kıyamet günü ebeveynine bir taç giydirilir. Güneş, dünyadaki bir eve konmuş olsa ne kadar ışık vereceğini tasavvur edin, bu tacın ışığı onun vereceği ışıktan daha güzeldir. Ebeveyni böyleyse, Kur’ân-ı

Kerim ile bizzat amel edenin ışığı nasıl olur, düşünebiliyor musunuz?” (Ebû Dâvûd, vitr, 14.)

Kur’ân-ı Azimüşşan Hakkı Verilerek Okunmalı

Kur’ân okurken kelimeleri doğru telaffuz etmek çok önemlidir. İnsan, doğru öğrendiği hâlde bilmeyerek yanlış okuyor olabilir. Allah bundan dolayı –inşâallah– onu sorumlu tutmaz. Ancak doğru okumak biraz gayretle mümkünken, bu işe hakettiği önemi vermeyip lakayt ve laubali kalmak, Kur’ân-ı Kerim’e karşı saygısızlıktır. Mü’min, Allah’ın kelâmı olan Kur’ân’ı, en doğru şekilde, en saygılı bir eda ve ruh hâletiyle, saygı dolu his ve nağmelerle okumaya çalışmalıdır.

Efendimiz (sallâllahu aleyhi ve sellem),
إِنَّ الْمُصَلِّيَ يُنَاجِي رَبَّهُ، فَلْيَنْظُرْ بِمَا يُنَاجِيهِ بِهِ، وَلَا
يَجْهَرْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ بِالْقُرْآنِ

“Kişi, namazda (Kur’ân okumak suretiyle) Rabbi’ne münacatta bulunur, O’na içini döker (tabir caizse O’nunla fısıldaşır). Dolayısıyla bunu nasıl yaptığına dikkat etsin. Birbirinize karşı bağıra bağıra Kur’ân okumayın.” buyurmaktadır. (Muvatta, salât 264; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 2/ 67, 4/344; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-evsat 5/41.)

Kur’ân okurken Allah ile konuştuğunun şuurunda olan bir insan mutlaka kendine çeki-düzen verecektir. Âdeta komutanı karşısında emir tekrarı yapan asker gibi, kelimesi kelimesine ve her kelimenin ruhî seviyesine göre üzerine basa basa, onlardan zevk duya duya ve o kelimeleri içiyor gibi eda edeceği bir Kur’ân tilâveti, Kur’ân’a ve Sahib-i Kur’ân’a karşı saygısının ifadesidir.

Kur’ân kıraatinde eksikleri olan bir mü’min, fırsatları değerlendirmeli, bir bilenin huzurunda Kur’ân’ı doğru telaffuz edebilecek şekilde öğrenmeli ve namazlarını bol bol Kur’ân kıraat ederek eda etmelidir.

Bir kere daha arz etmeliyim ki Kur’ân, dikkatle, muhtevasına inilerek ve Allah kelâmı olduğu şuuruyla, tadı dudağımızda bir burukluk, içimizde bir ürperti hâsıl edecek şekilde okunmalıdır. Nitekim Hazreti Muhbir-i Sadiq,

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ نَزَلَ بِحُزْنٍ فَإِذَا قَرَأْتُمُوهُ فَابْكُوا فَإِنَّ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكَؤُا

“Kur’ân hüznle inmiştir. Bu sebeple Kur’ân okurken ağlayın. Ağlamıyorsanız, kendinizi ağlamaya zorlayın.” (et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-evsat 3/193.) buyurmaktadır.

Kur’ân, dertli insanın veya çölde yalnız yürüyen sahipsiz birinin, Rabbine teveccüh ve O’na iç dökmesinin nağmeleri gibidir. Dertli gönüllere dost olsun diye gönderilen bu kitap, hüznle inmiştir ve onu hüznle okumak gerekir. Ne var ki bu da vicdanların onu duymasına vâbeste bir hâldir. Ölmüş gönüllerin bundan anlayacağı bir mânâ yoktur.

Mukabele

Bütün bir sene Kur'ân'dan uzak kalmış olanlar bile Ramazan'ın nurefşân ikliminde ciddi bir susamışlık içinde Kelam-ı ilâhîden kevser yudumlamaya koşarlar. Bunun en önemli vesilelerinden biri de bu gufran ayında, yaygın olarak her yerde yapılan mukabelelerdir.

Kur'ân'ın Allah tarafından indirildiği şekilde korunması ve âyet ve sûrelerin tertibinin doğru olarak tespit edilmesi için Cibrîl (aleyhisselâm) her sene Ramazan ayında –bir rivayete göre Ramazan ayının her gecesinde– Resûl-i Ekrem Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelir; Allah Resûlü (aleyhi ekmelüttehâya) Kur'ân âyetlerini Hazreti Cibrîl'e okur ve sonra da onun okuyuşunu dinlerdi.

İşte Kâinatın İftihar Tablosu ile Cibrîl-i Emin'in Kur'ân-ı Kerim'i bu şekilde karşılıklı olarak okumalarına “mukabele” denilmiştir. Hem o mukaddes hatıra saygının bir tezahürü olarak hem de Kur'ân'ın Ramazan'da nazil olması ve özellikle bu ayda Kur'ân okumanın kat be kat fazla mükâfatlandırılacağına müjdelenmesi sebebiyle mü'minler Ramazan boyunca camiler-

de ve evlerde “mukabele” okumayı ve hatimler yapmayı âdet hâline getirmişlerdir.

Selef-i salihîn efendilerimiz Kur'ân'ı her ay bir defa hatmetmeyi ona karşı vefanın alt sınırı kabul etmiş; ayda bir kez bitirmeyenin ona karşı vefalı davranmamış ve onu terk etmiş sayılacağını belirtmişlerdir. Bu açıdan Ramazan'ın mübarek günlerini değerlendirerek ayda en azından bir defa Kur'ân'ı hatmetmeye kendimizi alıştıralım ki bu bizim için bir başlangıç olsun ve Ramazan-ı Şerif'ten sonraki aylarda da kelam-ı ilâhîye karşı vefalı olabilelim.

Aslında bilmeyenler her zaman onu öğrenme ve anlama peşinde olmalı, bilenler de bütün idrak ve ihsas güçlerini onu doğru öğretip doğru ifade etmede kullanmalı ve onun okunup anlaşılmasını daha yaygın hâle getirmelidirler. Zira o, anlaşılacak ve anlatılmak için Allah rahmetinin insan akıl ve idrakine en büyük armağanıdır. Onu okumayı öğrenip mânâsını anlamak hem bir vazife hem de bir kadirşinaslık; anlatmaksa onun nuruna muhtaç gönüllere saygı ve vefanın ifadesidir.

Teravih Namazı

Bu itibarla Kur'ân okumayı bilmiyorsak, Ramazan-ı Şerif'i vesile yaparak hemen onu öğrenme yolları arayalım. Kelâm-ı ilâhîyi okuyabiliyor ama anlamıyorsak, bazı âyetlerin izahlarını da ihtiva eden bir meale başvuralım ya da daha güzeli istifade edebileceğimiz bir tefsir kitabı mütalaa etmeye çalışalım. Böylece bu bir ayı gerçekten Kur'ân ayı olarak değerlendirmiş olabiliriz.

Mesela, bir sayfa Kur'ân-ı Kerim okurken bir sayfa da onun açıklamalı meali okunabilir. Bunu, günün değişik dilimlerine paylaştırarak yapmak da mümkündür. Mesela öğle, ikindi ve teravihte olmak üzere toplam üç fasılda bir cüz okunabilir. Evet, hiç olmazsa onun bu ölçüde hakkını vermeye çalışmalıyız. Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'de bizden ne istiyor? Makâsıd-ı sübhâniyesi nedir? Onları görme adına can u gönülden Kur'ân'a yönelmeli, Allah kelâmına karşı kalb kapılarımızı sonuna kadar açmalı ve "Cenâb-ı Hakk'ın razı olduğu şeyleri kelâmından anlama" hususunda Ramazan'ın kudsiyetine yaraşır bir gayret ortaya koymalıyız.

Teravih namazı, Ramazan ayına has, yatsı namazının arkasından sünnet-i müekkede olarak eda edilen bir namazdır.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ramazan'da ashabına birkaç gece teravih namazı kıldırması; daha sonra Müslümanlar onu edaya güç yetiremezler endişesiyle yalnız kılmayı tercih etmiştir. Fakat,

مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Kim inanarak ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan gecelerini ibadetle ihya ederse, geçmiş günahları bağışlanır.” (Buhârî, salâtu't-terâvîh 1; Müslim, salâtü'l-müsâfirîn 173.) diyerek ashabını bu namaza teşvik etmiştir.

Daha sonra, halifeliği döneminde Hz. Ömer Efendimiz, teravihin camide cemaatle kılınmasının insanları bu namaza daha çok teşvik edeceğini düşünmüş, sahabenin kurrallarından bazılarını bunun için imam olarak tayin etmiştir. Yani bugün İslâm âleminin her yanında yaygın olarak uygulanan bu âdet-i hasenenin müessisi Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), devam ve intişarının vesilesi ise Hz. Ömer'dir (radiyallahu anh).

Bir mü'min günde beş vakit namazın yanında nafile namazları da kılmaya gayret göstermelidir. Hadisin ifadesiyle, ötede mizan kurulduğunda kulun farz namazları eksik çıkarsa

Cenâb-ı Hak, “Bakın bakalım, nafiləsi var mı? Alın, o farz boşluğunu nafîle ile doldurun!” (Ebû Dâvûd, salât 148; Tirmizî, salât, 188; Nesâî, salât 9; İbn Mâce, ikâme 202.) buyuracaktır.

Teravih namazının, bir gündeki beş vakit namazın farz ve vaciplerinin toplamına tekabül edecek şekilde 20 rekât olarak kılınması da ayrıca üzerinde durulması gereken bir mevzudur. Tıpkı beş vakit namazın öncesinde ve sonrasında kılınan sünnet namazlar gibi teravih namazı da farzlardaki noksanlıklara mukabil sayılacaktır. Şayet farzlarda bir kusur, bir eksiklik var ise; namazlarımızı gafletle kılmış isek; abdestte kusurumuz olmuş ise... bunlar nafîle ve sünnet namazlarla sarılıp sarmalanacak ve tamamlanacaktır ki bu da Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin genişliğindendir. İşte teravih namazı bu açıdan da ayrı bir kıymete sahiptir.

Teravih namazının cemaatle kılınması uhrevî işlerde müşterek hareket etme açısından önemlidir. İki rekâtta bir selâm vererek kılınması en faziletli olanıdır. Aralarda salat ü selâm, Cevşen, Esmâ-i Hüsnâ ve Hizbu'l-hasîn,

Hizbu'l-masûn gibi dualar okunabilir. Ulema teravih namazını, Kur'ân-ı Kerim'i en az bir kere hatmederek kılmanın sünnet, birden fazla hatimle ikâme etmenin ise bir fazilet olduğunu belirtmişlerdir. Selef-i salihîn, Ramazan ayı boyunca teravihte Kur'ân'ın hepsini okumuş veya okuyan birinin arkasında namaz kılmışlardır.

Teravih namazı kılınırken, ister kısa sûreler okunsun isterse de hatim takip edilsin, âyetlerin tertil üzere okunması ve namazın tadil-i erkâna riayet edilerek kılınması/kıldırılması gerekir. Yoksa âyetleri yarış yapar gibi çok süratli bir şekilde okumak, rükû ve secdeleri verip veriştirmek kesinlikle doğru değildir, doğru olmak bir yana namazın ruhuna saygısızlık sayılır. Mü'minler bu hususta temkinli davranmalı; diğer bütün ibadetler, bütün namazlar gibi teravih namazını da kurbet yolunda bir burak görmeli ve Allah'a yaklaşma vesilesi kabul etmelidirler. Dolayısıyla, geçiştirerek kılmak şöyle dursun, Rabbimizin bize lütfettiği bu fırsatı en iyi şekilde değerlendirmeli, hakkını vererek eda etmelidirler.

Kelime olarak inzivaya çekilme, bir şeye kendini verme, bir yere kapanma gibi anlamlara gelen itikâf, ıstılahî olarak, bir Müslüman'ın, beş vakit namazın cemaatle kılındığı, mescit ve benzeri bir mekâna çekilerek kendini ibadet ü taate, fıkır u zikre ve duaya vermesidir.

Kur'ân-ı Kerim'in şu âyeti bize itikâftan bahsetmektedir:

وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ

“Mescitlerde itikâfta bulunduğunuz sırada eşlerinize yaklaşmayın.” (Bakara sûresi, 2/187.)

Diğer bir âyette ise itikâfın daha önceki ümmetlerde de mevcut olduğuna dair işaret vardır:

وَعَهَدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

“İbrahim ile İsmail’e: ‘Tavaf edenler, itikâfa girenler, rükû ve secde edenler için bu evimi (Kâbe’yi) tertemiz bulundurun!’ diye emretmiştik.” (Bakara sûresi, 2/125.)

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicretin ikinci yılından itibaren her sene Ramazan'ın son on gününü mescidinde itikâfla geçirmiştir. (Buhârî, itikâf 17; Tirmizî, savm 79; Ebû Dâvûd, savm 78; İbn Mâce, sıyâm 58.) Bir sene seferde olduğu için yapma imkânı bulamamış ancak onu da daha sonraki Ramazan'da yirmi gün yapmak suretiyle telafi etmiştir. (İbn Mâce, sıyâm 58; İbn Huzeyme, es-Sahîh 3/346; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ 4/314.)

Hazreti Âişe (radıyallâhu anhâ), Allah Resûlü'nün bu günlerdeki heyecanını şu sözleriyle anlatır:

“(Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ramazan ayında diğer aylardan daha fazla ibadet ederdi.) Ramazan'ın son on gecesini sair gecelere nispetle daha ciddi ihya eder, bu geceleri ihya etmeleri için hususiyle aile fertlerini de uyandırır. Ciddiyetle ibadete yönelirdi.” (Buhârî, fazlu leyleti'l-kadr 5; Müslim, itikâf 7.)

İtikâf sünnetini, sahabeden birçok kimsenin yanı sıra Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımları da kendi hanelerinde namaz için tahsis ettikleri yerlerde yapmışlardır. Kendi ifadeleriyle onlar, Efendimiz'in ahiret yurduna irtihalinden sonra da bu sünneti hiç bırakmamışlardır. (Buhârî, itikâf 2; Müslim, itikâf 5.)

Peygamber Efendimiz itikâfa gireceği zaman mescidin bir köşesini hasırla çevirmiş ve orada ibadet ü taat ile meşgul olmuş ve bir zaruret olmadıkça da mescitten ayrılmamıştır. Hatta bir seferinde mübarek saçlarını yıkamak istediğinde bulunduğu yerden sadece başını hücre-i saadetine uzatmış ve Hazreti Âişe de O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) saçlarını yıkayıp taramıştır. (Buhârî, itikâf 3; Müslim, itikâf 6, 7.)

Erkeklerin mescitte itikâfa girmeleri gerekirken kadınlar için böyle bir şart koşulmamış, onların kendi evlerinde ibadet için tahsis edecekleri bir köşede itikâfa girmelerinin daha uygun olacağı ifade edilmiştir.

Bununla beraber şartlar dinin ruhuna uygun şekilde bu sünnet-i seniyyeyi ifa edebilecekleri şekilde oluşturu-

labilirse, onların da mescitlerde itikâfa girmelerinde bir mahzur olmayacaktır.

İtikâf sırasında hayırdan başka söz söylememeye özen gösterilmelidir. Her ne kadar günah olmayan sözlerin konuşulmasında bir beis olmasa da itikâfın genel ruhuna uygun olan davranış ya hayır söylemek ya da susmaktır. Hele dedikodu, iftira, söz taşıma gibi içeriği günah olan şeylerden fersah fersah uzak durmak gerekir. İtikâf esnasında çokça namaz kılmak, Kur'ân-ı Kerim okumak, zikir ve tefekkür gibi nazarları ahirete çeviren işlerle meşgul olmak, bu ibadetin ruh ve mânâsına en uygun amellerdendir. Ayrıca Peygamber Efendimiz'in, diğer peygamberlerin ve sair büyüklerin hayatlarına dair kitaplar okunabilir; dinî, imanî meseleler müzakere edilebilir.

İtikâf, bazı İslâm büyükleri tarafından, büyük bir zatın kapısında oturup, "İhtiyacımı yerine getirmediğçe bu kapıdan ayrılmayacağım." diyen bir kimsenin durumuna benzetilmiştir. Kul, on gün boyunca Allah'ın kapısından ayrılmaz ve salih amellerle O'na daha çok yaklaşır, sürekli O'na tazarru ve niyazda bulunur ve hâl diliyle âdetta, "Beni bağışlayıp mağfiret etmedikçe buradan ayrılıp gitmeme azmindeyim." der.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kadir gecesini Ramazan'ın son on gününde aramamızı tavsiye etmiştir. (Bkz.: Buhârî, fazlu leyleti'l-kadr 3; Müslim, sıyâm 205.)

Sair zamanlarda gafletle kaçırma ihtimali bulunan böyle hayırlı bir gecenin, itikâfa giren kimseler tarafından değerlendirilmesi kuvvetle muhtemeldir. Ramazan'ın son on gününü itikâfta geçiren ve sürekli ibadet ü taatle meşgul olan bir insan, böylece bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesinin mükâfatını da elde etme imkânı bulmuş olacaktır.

Bir diğer taraftan itikâf, insanın dünya meşgalelerinden sıyrılıp kendiyle yüzleşmesini ve tefekkürde bulunarak hayatının bir muhasebesini yapmasını temin eder.

Sair zamanlarda geçim derdi ve dünyaya ait sıkıntılar insanı meşgul ederken itikâf esnasında bir süreliğine de olsa bunlardan kurtulmak mümkün olur. On gün boyunca Cenâb-ı Allah'ın büyüklüğünü, nimetlerinin sonsuzluğunu, kendi günahlarının çokluğunu, şükrünün azlığını tefekkür eden ve hayatını baştan sona gözden geçiren bir insan, itikâfın bitmesiyle birlikte hayatında yeni bir sayfa açabilir. Bu açıdan da itikâf insana, başka zamanlarda kolay kolay elde edilemeyecek büyük bir fırsat sunar.

İtikâf, günümüzde maalesef unutulmaya yüz tutan sünnetlerdendir. Bugün bu sünneti ifa etmeye çalışan bazı kimseler var ise de onların da tam olarak ruhuna uygun bir itikâf yaptıkları söylemek zordur. Çünkü itikâfta asıl olan, dünyadan tamamen sıyrılarak halvet hayatı yaşamak ve Cenâb-ı Hak tarafından görülüyor olma mülâhazasını derinden derine hissedebilmektir. Orada az yeme, az içme, hayrete varma, fani olma, O'nu (celle celâluhu) bulma esastır.

İnfakta Bulunma

Ramazan, gecesiyle gündüzüyle en verimli şekilde değerlendirilmesi gereken bir aydır. Onu değerlendirme yollarından birisi de bol bol infakta bulunmaktır.

Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ramazan'ını anlatan İbn Abbâs hazretleri şöyle der:

“Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), insanların en cömerdi idi. Onun en cömert olduğu anlar da Ramazan'da Hazreti Cebrail'in (aleyhisselâm) kendisi ile bulunduğu zamanlardı. Cebrail (aleyhisselâm), Ramazan'ın her gecesinde Efendimiz'le bir araya gelir, (karşılıklı) Kur'ân okurlardı. Bundan dolayı Resûlullah bu günlerde, esmek için engel tanımayan bereketli rüzgârdan daha cömert olurdu.” (Buhârî, bed'ü'l-vahy 5, savm 7; Müslim, fezâil 50.)

Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) örnek alan mü'minler de ellerinden geldiğince infak adına yapacakları hayırları bu ayda yapmaya gayret ederler.

Evet zekât, gerekli nisap miktarının üzerinden bir sene geçtikten sonra farz olmasına rağmen, mü'minler daha fazla sevap kazanabilmek için zekâtlarını bu ayda verme hususunda hassasiyet gösterirler. Bol bol dağıtılan sadakalar ve cömertçe yapılan infaklarla fakirlerin, yetimlerin, talebelerin, yaşlıların ve muhtaç durumda olan daha başka kimselerin gönülleri kazanılma-

ya ve hayır duaları bu ayda alınmaya çalışılır. Zira daha önce de belirttiğimiz gibi bu ayda işlenecek amellerin sevabı kat be kat fazlasıyla verilecektir.

Allah rızası için yapılan maddi-mânevi her türlü güzel amele bir mânâda sadaka denilmiştir. İslâm'da çok geniş şekilde ele alınan sadakanın birçok şekli vardır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

“İnsanın her bir eklemi, ayrı bir şükür gerektirir. Bunun için her gün her biri için ayrı bir sadaka verilse değer. İki kişi arasında adaletle hükmetmen bir sadakadır. Bineğine binmek isteyene yardım etmen yahut yükünü bineğine yüklemen bir sadakadır. Söyleyeceğin güzel bir söz sadakadır. Namaz için mescide giderken attığın her adım bir sadakadır. Gelip geçenlere eziyet veren şeyleri yoldan gidermen bir sadakadır...” (Buhârî, sulh 11, cihad 72, 128; Müslim, salâtü'l-müsâfirîn 84; zekât 56.)

Görüldüğü gibi hadiste sadakanın mânâsı çok geniş tutulmuştur. Ne var ki günümüzde sadaka denilince çoğunlukla maddi olarak infakta bulunma anlaşılmaktadır. Hâlbuki mü'min, hayatını her türlü imkân ve şartta sadakada bulunma üzerine plânlamalı ve bu onun ayrılmaz bir özelliği olmasıdır.

Ebû Musa el-Eş'arî'den (radıyalâhu anh) rivayet edildiğine göre Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir keresinde, "Sadaka vermek her Müslümana vecibedir." buyurdu. Orada hazır bulunanlar, "Sadaka verecek bir şey bulamazsa ne yapacak ya Resûlallah?" diye sordular. Efendimiz onların bu sorularına, "Çalışır, elinin emeğiyle kazanır, hem kendisine faydalı olur hem de başkalarına sadaka

verir." şeklinde cevap verdi.

- Onu da yapamıyorsa yâ Resûlallah?
- Darda kalmışa yardım eder.
- Ona da gücü yetmiyorsa?
- İnsanları hayra tevcih eder.
- Onu yapmaya da imkânı yoksa?
- Hiç olmazsa kimseye kötülük yapmaz. Bu da bir nevi sadakadır, buyurdular. (Buhârî, zekât 30, edeb 33; Müslim, zekât 55.)

Şu hadisler de sadaka vermenin Allah katındaki değerini anlama adına ufkumuzu aydınlatmaktadır:

إَتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ

"Yarım hurma ile de olsa Cehennem'den korunun." (Buhârî, zekât 9, 10, menâkıb 25, edeb 34; Müslim, zekât 66-67.)

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ

"Sadaka vermek malı eksiltmez." (Müslim, birr 69; Tirmizî, birr 82.)

الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى

"Veren el alan elden hayırlıdır." (Buhârî, zekât 18, vesâyâ 9; Müslim, zekât 94-97.)

إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ وَتَدْفَعُ مِيتَةَ السُّوءِ

"Sadaka, Rabb'in gazabını dindirir ve kişiyi kötü akıbetten korur." (Tirmizî, zekât 28; İbn Hibbân, es-Sahîh 8/103.)

Daha pek çok hadis sadaka vermenin bir Müslüman için ne kadar önemli olduğunu anlatmaktadır. Bunun farkında olarak her mü'min bilhassa amellerin sevaplarının katlandığı mübarek Ramazan ayını fırsat bilmeli ve bol bol sadaka vermeye çalışmalıdır.

Salih Amelleri Artırma

Cenâb-ı Hakk'ın (celle celâluhu) birer mükellefiyet olarak bizlere farz kıldığı ibadetler, eda keyfiyetimize göre farklı mahiyetler kazanarak Allah nezdinde bizim için şahitlik yapacaklardır. Onun için bu gufran ayını ne kadar memnun edersek onun şehadeti de o istikamette gürül gürül olacaktır. Ramazan-ı Şerif iyi değerlendirilebildiği takdirde, bizden ayrılıp gittiği zaman lehimize şehadet edecek, belki de bizim Reyyân kapısından Cennet'e girmeye namzet olduğumuzu ifade edecektir. Bu açıdan Allah'ın (celle celâluhu) hakkımızda takdir buyurduğu ibadetlere saygı göstermeli, onları aziz bilmeli ve azami derecede onları değerlendirme gayreti içinde olmalıyız.

Ayrıca insan, ahirette Allah'ın (celle celâluhu) kendisine ihsan ettiği nimetlerin hangi amellerinin mükâfatı olduğunu bilecektir ki bu da o insana, nimetin kendisi kadar haz verecektir. Belki de mazhar olduğu bu nimetler karşısında şöyle diyecektir: “Çok şükür Rabbime! Evvela beni amelle şereflelendirdi, şimdi de onun mükâfatıyla şereflendiriyor.”

Evet, insan orada, tuttuğu oruçlarını ağzıyla, burnuyla, kulağıyla tanıyacak. Aç ve susuz kalmasını, teravihlerdeki yorulmalarını, sahura kalkma heyecanlarını, iftarlardaki izzet ve ikramlarını öbür âlemin hususiyetleri içinde bilip tanıyacak ve bunların hazzını yaşayacaktır.

Bir de “sadaka-i câriye” olarak isimlendirilen, öldükten sonra bile amel defterimize sevap yazılmasına vesile olan sadaka türü vardır. Bütün insanların faydalanabileceği cami, okul, yol, yurt yapmak; ağaç dikmek; faydalı eserler bırakmak gibi şeyler bu kategori içinde değerlendirilebilir. Bu sadaka türüne işaret eden hadis-i şerifte de Resûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

“İnsan ölünce üç ameli dışında bütün amellerinin sevabı kesilir. İnsana ölümünden sonra bile sevap kazandırmaya devam eden ameller şunlardır: Sadaka-i câriye, kendisinden istifade edilen ilim, arkasından dua eden hayırlı evlat.” (Müslim, vasiyyet 14; Tirmizî, ahkâm 36; Ebû Dâvûd, vesâyâ 14.)

Ramazan'ı Tastamam İhya Etme

Ramazan-ı Şerif'i tastamam ihya eden bir insan için Efendimiz (sallâllahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

من صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ
“Kim sevabına inanarak ve ecrini Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa onun geçmiş günahları affedilir.”

(Buhârî, îmân 28; Müslim, salâtü'l-müsâfirîn 176.)

Demek bu türlü ibadetlerde insanın niyeti, hulûsu, yakîn mülâhazası çok önemli ki bunların derinliğine göre Allah (celle celâluhu) bazen bire on, bazen yüz, bazen de milyon veriyor, veriyor ve insanın ömrünü çok çok aşkın sevap kazanmasına vesile oluyor.

Bunu küçük bir misalle anlatmak gerekirse, diyelim ki Ramazan-ı Şerif'te Kadir gecesini yakaladınız ve onu ibadet ü taatle ihya ettiniz. Bu, bin ay hesabına göre yaklaşık seksen yıl yapar. Buna göre bir gecede sanki seksen yıl yaşamış ve seksen yılın tamamını ibadetle geçirmiş gibi sevap kazanırsınız. Bu, insanın, kısacık ömrüne sığdıramayacağı kadar büyük bir mazhariyettir.

Ayrıca bu, öyle bir bin ay ve seksen senedir ki içinde ne riya ne de süm'a vardır. Zira, gecenin bir ânında ve kimsenin olmadığı bir ortamda yaptığınız ibadet ü taati riya, süm'a fırtınaları alıp götürmez. Onun içinde başka günahlar da yoktur; mesela harama bakmamış, yalan söylememiş, din-i mübin-i İslâm'ın esaslarına aykırı hareket etmemişsinizdir.

Bazı ibadetler, derinliğini bilhassa zarfından alır. Ramazan ayında yapılan ibadet ü taat de böyledir. Bu itibarla Ramazan ayında yapılan ameller ayrı bir kıymete ulaşacaktır. Bu ayda insanlar çok farklı şekilde Allah'a (celle celâluhu) yaklaşırlar. Bu ayda tutulan orucun sevabına hiçbir oruç yetişemez. Başka gecelerde kılınacak yirmi rekât namaz da teravihin yerini tutamaz.

Aynı şekilde Ramazan'ın dışında ki gecelerde yapılan sahurlardan da Ramazan'daki sahurun sevabı alınamaz. Keza Ramazan dışında iftar vaktindeki ezan bekleyişleri de Ramazan'a denk olmaz. Kısacası, başka zamanlarda yapılan amellerle, Ramazan'da ulaşılan mükâfata kesinlikle ulaşılamaz. Hiçbir amel onun geride bıraktığı boşluğu dolduramaz. İşte bu sebeptendir ki bu hakikat vicdanında derinlemesine duyan samimi mü'minler Ramazan'ın gitmesiyle ciddi bir hicran duyar ve bir sonraki Ramazan'a kadar da onun hasretini çekerler. Bilemeyiz, belki de bu hasret onlara ayrı bir Ramazan sevabı kazandırır.

İftar Sofralarını Başkalarına da Açma

Oruç, iftar, sahur, teravîh gibi büyüleyici güzellikleriyle ufkumuzda beliren ve kendine mahsus kudsî bir atmosfer oluşturan Ramazan ayının; gerilimlerin gerilimleri takip ettiği, şiddet ve hiddetin aşırı bir hâl aldığı, zıtlıkların marifet görüldüğü ve kitleler arasında ciddi soğukluğun yaşandığı dönemlerde bile ruhların yeniden salâha kavuşması, kalblerin, hislerin ve düşüncelerin selimleşmesi ve her türlü sertliğin, huşûnetin yatışması adına apayrı bir tesiri vardır.

Zaten sükûnet, yumuşaklık ve letafetin belirgin bir şekilde kendini hissettirdiği bu mübarek aya karşı Müslümanların içinde ciddi bir saygı hissinin olduğu da bir gerçektir. Bu açıdan şu an biz değişik olumsuzluklarla çepeçevre kuşatılmış olsak da eğer iradelemizin hakkını verip gönüllerimizi bu kutlu zaman dilimine açabilir, onun bereketine yürekten inanıp tazim ve saygı hisleriyle ona yönelebilirsek; o da bizi kucaklayacak, rahmetini başımızdan aşağıya sağanak sağanak boşaltacak, hiddet, şiddet ve öfkelerin önüne geçecek ve böylece toplumda bir huzur ve sükûnet havası hâkim olacaktır.

Bu istikamette yapılması gerekenlere gelince, mesela bir apartman dairesinde ikamet eden insan, komşuları hangi kültür ve anlayışta olursa olsun, onları iftar sofrasına davet edip elinden geldiği ölçüde centilmenlik ve civanmertliğini sergileyebilir. Hatta ye-

mek yedirdikten sonra bir de, “Siz buraya gelerek yemeğimizi yeme zahmetine katlandınız. Kabul buyurursanız bu da dış kiranız.” diyerek öncesinde onlar için hazırladığı küçük bir hediye takdim edebilir. İmkân varsa çocuklarına değişik hediyeler vermek suretiyle o masum yavruların gönülleri hoş edilebilir.

Aynı şekilde bir okulda öğretmen olan, bir üniversitede hocalık yapan veya daha başka bir kurumda çalışan insan da, kesim farkı gözetmeksizin herkese evini açıp iftar sofrasını onlarla paylaşmak suretiyle, içtimaî barışa katkıda bulunabilir.

Biz bu yümünlü, bereketli ayı öyle değerlendirmeliyiz ki misafirin bulunmadığı hiçbir iftar soframız olmamalıdır. Evet, iftar sofraları yemek zenginliğinden ziyade misafir çokluğu ve çeşitliliğiyle zenginleştirilmelidir. Bildiğiniz üzere Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem);

طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْإِثْنَيْنِ وَطَعَامُ الْإِثْنَيْنِ يَكْفِي الْأَرْبَعَةَ وَطَعَامُ الْأَرْبَعَةِ يَكْفِي الثَّمَانِيَةَ

“Tek kişilik yemek iki kişiye, iki kişilik yemek dört kişiye, dört kişilik yemek de sekiz kişiye yeter.” buyuruyor. (Buhârî, et’ime II; Müslim, eşribe 179.)

Bu açıdan kendine mahsus apayrı bir bereketi bulunan Ramazan ayında misafirin çokluğundan endişe edilmemelidir.

Böyle bir hareket tarzı farklı kesimler arasındaki uçurumların kapanması ve önyargıların aşılması adına önemli bir diplomasi yoludur. Hakikaten güç ve kuvvetle halledilemeyen, mekanize birliklerle başa çıkılamayan pek çok problem bu yolla çözülebilir. Evet, siz gönlünüzü herkese açar, insanlığınızla muhataplarınızın kalbine girer, gönlünüzde herkesin oturabileceği bir yer hazırlar ve böylece gönülleri arkanıza alırsanız, hakkından gelinemeyen kinlerin, nefretlerin, gayız ve öfkelerin, kan dökmelerin, cana kıymaların da önü alınmış olacaktır.

İnsanlık tarihi boyunca hiçbir zaman tehditle problemlerin çözüldüğü, sıkıntıların hallolduğu görülmemiştir. Bilakis tehditler karşısında insanların hışımları daha bir artmış ve kendilerince daha bir hararetle tahrip eksenli yapılanmaya gitmişlerdir.

Öte yandan dünyanın dört bir bucağında insanlığa hizmet etme yolunda koşturan Kur'an hizmetkârları da gönüllere girme adına Ramazan'ı çok önemli bir vesile olarak değerlendirebilirler. Nasıl ki Kurban Bayramı'nda kesilen kurbanlar ülkemizdeki fakir insanlardan başlamak üzere, Asya'dan Afrika'ya dünyanın dört bir bucağına götürülmek suretiyle insanımızın civanmertliği ve cömertlik hissi ortaya

konuldu ve böylece kurban vasıtasıyla gönüller fethedilmeye başlandı ve aynı zamanda bununla güven kaynaklı bir kardeşliğin var olduğuna dair onlardaki güven duygusu harekete geçirilmiş oldu. Aynen öyle de, Ramazan ayında iftar ve sahur kapıları herkese açılmak suretiyle bir Ramazan seferberliği başlatılıp nice gönüller kazanılarak bu mübarek ay Allah'ın (celle celâluhu) hoşnut olacağı bir keyfiyete ulaştırılabilir.

Zira özellikle yurtdışında gerçekleştirilen iftar ve sahur davetleri hem birbirimizi tanıma hem de insanlık barışı için çok faydalı olacaktır. Bilhassa iftar öncesi okunacak ezanlar onlara sürpriz bir ses olarak oldukça orijinal gelecektir. Dolayısıyla da muhataplarımızı kendi güzelliklerimiz ve kendi zenginliklerimizle tanıştırma adına böyle bir imkânın en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekir.

Yapılan bütün bu faaliyetler muhatapların gönüllerinde belki sadece Müslümanlığa sempatiyle bakmalarını netice verecektir. Fakat bu kazanım bile kesinlikle hafife alınmamalıdır.

Kim bilir belki de her şeyi ter ü taze duyan o insanlar, zamanla İslâm'ın güzelliklerini daha farklı hissedecek ve birdenbire dikey (amudî) olarak kendi arş-ı kemalâtlarına yükseleceklerdir.

Bu açıdan böyle bir neticenin hâsıl olması adına bir kere iftar verme değil, onların önüne günde üç-dört defa sofraya serilse değer.

Çağımızın insanı maalesef Müslümanlığın güzelliklerinden mahrum yaşadı, Müslümanca tavır ve davranışları göremedi. İşte bizim en önemli vazifemiz, aile yapımızla, anne, baba ve evlatlarımızla olan münasebetlerimizle, davetlerimizle, centilmenliğimizle onlara hakiki Müslümanlığı göstermektir.

Eğer birileri Müslümanları “öcü” gibi görüyorlarsa bunu izale etmenin yolu, onlarla içli-dışlı olmaktan geçer.

Bu sebeple de Ramazan-ı Şerif'te Müslümanlar, bulundukları konum neyi gerektiriyorsa, akıl, mantık, muhakeme ve istişareyle hareket ederek makul bir şekilde bu işi gerçekleştirmeye çalışmalıdırlar.

Oruç Allah ile Münasebeti Kuvvetlendirir

insan, Rabbiyle münasebetinin kuvveti nispetinde kâmil insan olma yoluna girmiş demektir. Cenab-ı Hak’la irtibatı kuvvetli olan bir mü’minin hayatında tamam olmayan bir şeye rastlanmaz. O, tıpkı âyette;

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ
خَوْفًا وَطَمَعًا

“Yataklarından kalkar, havf-reca (kor-ku-ümit) duygularıyla Rabbilerine ibadet ederler.” (Secde sûresi, 32/16.) buyrulduğu gibi uzunluğuna ve kısalığına aldırmadan gecenin bir yarısı kalkar, Rabbinin gazabından endişe ederek ve rahmetine nâil olmayı umarak kıyamda durur. Ramazan’da sahura kalkmak için geceyarısı yumuşak döşөгünü terk eder. Sırf O’nun rızasını elde edebilmek için gün boyu aç ve susuz durmaya katlanır. İşte böyle bir fedakârlık Allah ile o kulu arasında çok kuvvetli bir bağ meydana getirir. Onun bu fedakârlığına karşılık Cenâb-ı Hak ahirette şöyle buyuracaktır:

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ
الْخَالِيَةِ

“Geçmişte yaptığınız iyi amellerin karşılığı olarak afiyetle yiyin, için.” (Hâkka sûresi, 69/24.)

Kudsî bir hadiste de buyrulduğu gibi Cenâb-ı Hak, iki korkuyu ve iki emniyeti bir arada yaşatmaz. Bu dünyada rahat ve rehavetinden taviz vermeyen, din adına birtakım sıkıntılara katlanmayan, kendini zora sokmayan bir insan ahirette bunlara maruz kalacaktır. Aksine, bu dünyada gece yarısı yumuşak yatağını terk eden, günboyu açlığın ve susuzluğun sıkıntılarına katlanan ise ahiretin sıkıntı ve meşakkeatlerinden emin olacaktır.

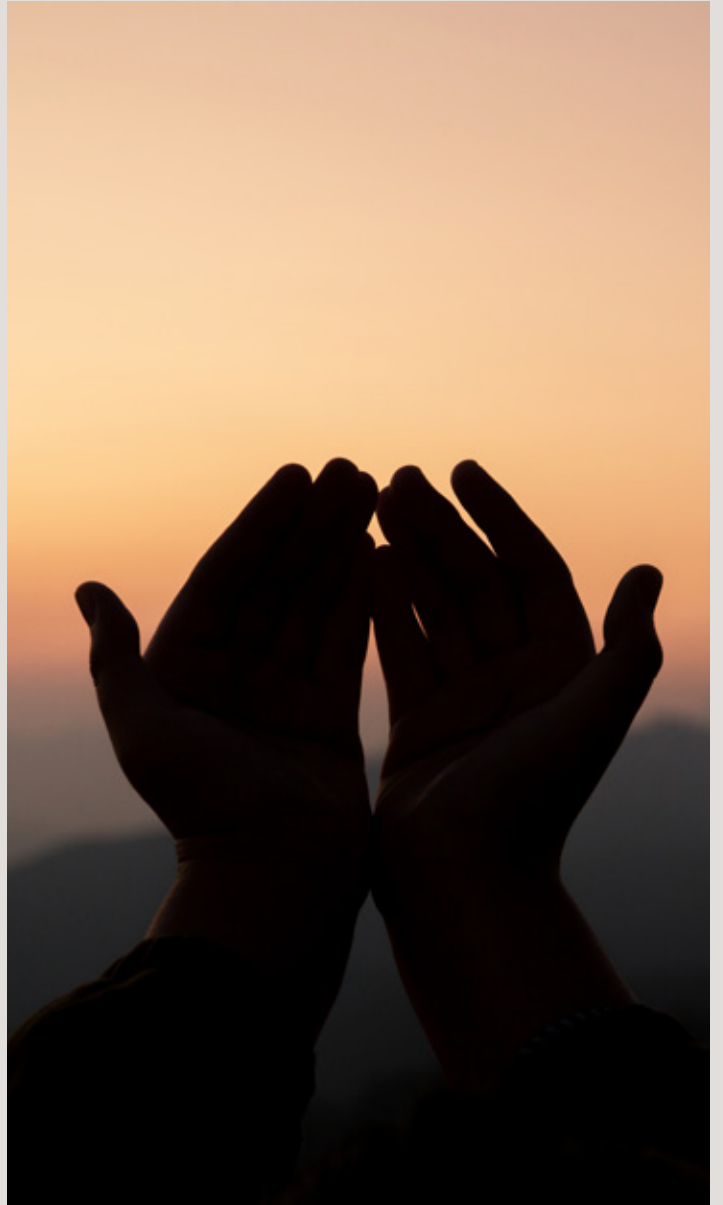
Ramazan-ı Şerif Bir Dua Mevsimidir

Evet, mübarek Ramazan ayı oruç, Kur'an, teravih, infak ve yardımlaşma ayı olduğu gibi aynı zamanda bir dua ve yakarış zamanıdır.

Bakara Sûre-i Celîlesi'ndeki oruç ayetlerinin arasında yer alan dua ayetinden hareketle İmam Beyzavî, Bikâî, İbn Âşûr ve Elmalılı Hamdi Yazır gibi (Rabbimiz, hepsinden razı ve hoşnut olsun) pek çok ehl-i tahkik müfessir, eserlerinde de görülebileceği üzere, duanın Ramazan-ı Şerif'te ayrı bir ehemmiyet kazandığı, oruç ve Ramazan'ın, duanın kabulünün en önemli vesilelerinden biri olduğu mütalaasında bulunmuşlardır.

Kur'an-ı Hakîm'deki bu ince nükte üzerinde ehl-i hakikat olan sofiler de durmuşlardır. Onlardan bir tanesinin konuyla alakalı şu ifadeleri gayet dikkat çekicidir: Kur'an-ı Kerîm, iki-üç ayetle orucun farziyetini anlattıktan sonra, incelmış, rikkat kazanmış, gönlü şefkatle dolmuş ve duyguları gayet yücelmiş olan insanın, Rabb'in huzuruna çıkışını, orada Rabb'ine münacaat edişini ve Rabb'in o duaya icabet buyuruşunu dua ayetiyle ifade etmektedir.

Oruç ayetlerinin arkasında hemen insanın Allah'a yakınlık kazanmış olmasının, duaya davet edilmesinin ve sonra o duaya icabet edilmesinin anlatılması gayet manidardır. Vâkıa, ayetin sebeb-i nüzûlü hakkında farklı bir hu-

sus gösterilir fakat her hâlükârda oruç ayetlerinin arkasında, altında olması gayet manidardır.

Âyet-i kerîme şöyledir:

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ
دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا
بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

“Kullarım Ben'i senden soracak olurlarsa, bilsinler ki Ben pek yakınlımdır. Bana dua edenin duasına icabet ederim.”

Resûl-i Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimiz de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ: الصَّائِمُ حَتَّى يُفْطِرَ
وَالْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَرْفَعُهَا اللَّهُ فَوْقَ
الْعَمَامِ وَيَفْتَحُ لَهَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ وَيَقُولُ الرَّبُّ
وَعِزَّتِي لَأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ

“Üç zümre vardır ki, onların duaları geri çevrilmez:

İftar edinceye kadar oruçlu, adaletle yöneten idareci ve mazlumun duası. Cenab-ı Allah, mazlumun duasını bulutların üzerine kaldırır ve o dua için sema kapılarını açar ve ‘İzzetime yemin ederim ki, bir süre sonra olsa mutlaka sana yardım edeceğim’ buyurur.”

(Tirmizî, Daavât 129)

Yüce Yaratıcı’ya ve O’nun, umum zaman parçaları içinde, Hak rahmetinin coştığı çok müstesna bir kısım zaman dilimleri yarattığına ve bunların hakkıyla değerlendirilmesi gerektiğine inanan müminler, vâridatı ve kazandırdıkları itibariyle bütün ayların sultanı makamında bulunan mübarek Ramazan ayını, “eskiler”in tabiriyle bir “istiğfar ve istirham ayı” bilmeli ve özellikle türlü türlü bela ve musibetlerin, insanımızın ve topyekün insanlığın tepesinde dönüp dolaştığı günümüzde, Ramazan-ı Şerif’i, sair ibadetlerin yanında, bütün ibadetlerin özü olan dua ve yakarışlarla, özellikle de istiğfarlarla

değerlendirerek Cenab-ı Allah’ın sonsuz rahmetine sığınmalıdırlar. Toptan ya da hiç olmazsa ekseriyet itibariyle dergâh-ı ilahîye bu iltica hususunda muvaffak olunabildiği takdirde, bela ve musibetlerin temel sebebi olan günahlar, rahmet, mağfiret ve kusurlardan arınma mevsimi olan Ramazan-ı Şerif’te, tevbe ve istiğfarlarla yunup yıkanacak ve Hazreti Rahman u Rahîm’in merhamet ve şefkati celbedilmiş olacaktır.

Özetle, gam üstüne gam, tasa üstüne tasa, hüznün üstüne hüznün yaşadığımız bu pek sıkıntılı günlerde bir kez daha Ramazan-ı Şerif’in bize gönderilmiş olması, ona mukabil bir şükür ister ki, o da sair ibadetlerle beraber bu kutlu ayın dua ve yakarışlarla iyi değerlendirilmesi ve Cenab-ı Hak’tan halâs ve necât talep edilmesidir.

Bize bizden daha yakın olan ve bizi kendimizi gözettiğimizden daha çok gözetken Cenab-ı Allah, Semî’, Karîb, Mücîb ve Kerîm’dır. İçten yapılan niyaz ve yakarışları mutlaka işitecek, onlara hikmetli cevaplar lütfedecek ve keremini sergileyecek, nice zamandır beklediğimiz halâs ve necatı gönderecektir. Bunda tereddüt edilmemelidir zira, Üstad Bediüzzaman’ın ifadesiyle, “Ramazan-ı Şerif’teki dualar, ihlası bulmak şartıyla inşaallah makbuldür.

Oruç ve Hac gibi ibadetlerde kamerî takvimin esas alınmasının hikmetleri nelerdir?

Müslümanlar olarak ibadet vakitlerimizin tayininde ayın hareketlerini esas alırız. Bizler, Ramazan-ı Şerif orucuna başlarken, Ramazan ve Kurban bayramlarını kutlarken, Arafat'a çıkarırken, Müzdelife'de bulunurken, şeytan taşlarken... hâsılı birçok ibadetimizi yerine getirirken ayı gözlemlemek durumundayız. Bu durum bizzat Cenâb-ı Hak tarafından tespit buyurulduğu gibi Resûl-i Ekrem Efendimiz de (sallallâhu aleyhi ve sellem) uygulamalarıyla bize bu hususta yol göstermiştir. İbadetlerimizde bu şekilde kamerî takvimin esas alınmasının hikmetleriyle ilgili şunları söyleyebiliriz:

1. Kamerî sene, güneş senesine göre yaklaşık 11 gün daha kısadır. Bu duruma göre ibadetler her sene 11 gün geriye gelmektedir. Cenâb-ı Hak bu şekilde insanlara, ibadetlerini farklı mevsimlerde yapma imkânı vermektedir. Diyelim ki güneş takvimi esas alınsa ve Ramazan orucu için Ocak ayı tespit edilmiş olsaydı hep kısa günlerde çok kolay oruç tutulacak ve yazın sıcak ve uzun günlerinde oruç tutup ondan asıl murad-ı ilâhî sayılan takva mertebesine ulaşmaktan mahrum kalınacaktı. Ayrıca tıbbi açıdan da senenin hep belli bir zamanı vücuda perhiz yaptırılmış, diğer mevsimlerde yaptırılacak perhizlerden mahrum ka-

lınmış olunacaktı. Bu şekliyle Hakîm-i Mutlak, mü'minlerin, sıcakta, soğukta, ilkbaharda, yazda, sonbaharda, kışta.. hâsılı her zaman ve her şartta oruç tutmalarını murad buyurmuştur.

2. Oruç ve hac gibi ibadetler, yapıldıkları zaman dilimlerine büyük değer kazandırır. Zira Cenâb-ı Hak, o zaman dilimlerinde rahmetini sağınak sağınak yağdırır. İşte kamerî aylara has olan bu feyiz ve bereketten şemsî ayların, mevsimlerin ve iklimlerin de istifadesi adına Allah, ibadetlerin zamanını kamerî aylara bağlamış ancak onların da şemsî ayların arasında sürekli dönüp durmasını murad buyurmuştur. Böyle bir deveran olmalı ki hayatın her gününe Ramazan, kurban ve Kadir gecesi rastlamış olsun.

3. Bu durumdan fakir insanların da istifade ettiği müşahede edilir. Zira zekât, sadaka, fitre gibi maddî yardımlar her 36 senede bir sene fazladan verilmektedir. Fakir bir insan, şemsî takvime göre 36 sene yaşamış ancak kamerî takvime göre 37 defa zekât almış olacaktır.

Bu ve bunun gibi bilemediğimiz nice hikmetlerinden dolayı ibadetlerimizin vakitleri hususunda kamerî takvim esas alınmıştır.

Efendimiz'in (sas) Sahur ve İftarları

Ramazan ayı diğer aylardan her yönüyle faziletli ve kıymetli olmakla beraber, kendi içerisinde de özel zaman dilimleri barındırmaktadır. Bu zaman dilimlerinden biri sahur diğeri de iftar vaktidir. Sahur, sevabını Yüce Allah'ın vereceği önemli bir ibadete başlamanın heyecanı, iftar ise insanın iradesiyle uzak durduğu nimetlere kavuşmanın sevinci ile geçen bereketli zaman dilimleridir.

Sahur

Gecenin son üçte biri için kullanılan “seher” kökünden gelen “sahur”, oruç tutmak üzere fecrin doğuşundan önce yenen yemeğe verilen isimdir. Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanlarında “ekletü's-sahar veya ekletü's-sahûr” (Ebû Dâvûd, Sıyâm, 15; Tirmizî, Savm, 17) veya “taâmü's-sahûr” (İbn-i Mâce, Sıyâm, 22) yani “sahur yemeği” olarak ifade ettiği, gecenin belirli bir bölümünde yenen bu yemek için genellikle “sahur” kelimesi kullanılmıştır.

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye hicretinden yaklaşık olarak on sekiz ay sonra, Şaban ayının son günlerinde gelen âyetler, Ramazan orucunun farz kılındığını haber veriyordu. (İbn-i Sa'd, Tabakât, 1/248; Bakara sûresi, 2/183-184.)

Allah Resûlü'nün tebliğ ve teşvik ettiği her şeyi, "İştittik ve itaat ettik." (Bakara sûresi, 2/285) diyerek büyük bir aşk ve heyecanla yerine getirmeye gayret eden sahabe efendilerimiz, bu ibadeti de hakkını vererek eda etmeye gayret ve özen gösteriyorlardı.

Orucun farz kılındığı bu ilk zamanlarda ashâb-ı kiram, iftar ettikten sonra gece uyumadıkları sürece yiyebiliyor, içebiliyor, eşleriyle beraber olabiliyorlardı. Fakat akşam olduğunda, iftar vakti dâhil, herhangi bir vakitte uyumaları hâlinde uyanınca bunların hiçbirini yapamıyorlar, ertesi gün güneş batıncaya kadar oruçlu sayılıyorlardı. (İbn-i Hacer, Fethu'l-bârî, 9/130; Buhârî, savm 15.) Bir gün Kays İbn-i Sırma (radiyallahu anh) yorgun argın evine gelerek hanımından iftar için yemek hazırlamasını istemişti. Fakat bütün gün çalışan Kays, hanımı gelene kadar yorgunluktan uyuyakaldı. Böylece hiç yemek yiyemeden ertesi günün orucuna başlamak zorunda kaldı ve yine tarlasında çalışmaya başladı. Ancak gün henüz yarılanmışken açlık ve yorgunluğa daha fazla dayanamamaya bayılıverdi. Kays'ın bu hâli Allah Resûlü'ne haber verildi. Bunun üzerine Allah'tan bir lütuf olarak Müslümanlara kolaylık sunan "sahur" uygulamasını başlatan şu âyet nazil oldu:

"(Ey kocalar), oruç tuttuğunuz günlerin gecelerinde, eşlerinize yaklaşmak size helâl kılındı. Eşleriniz sizin elbiseleriniz, siz de eşlerinizin elbisele-

ğinizi bildiği için yüzünüze bakıp, size bu lütufta bulundu. Artık bundan böyle onlara yaklaşıp Allah'ın sizin için takdir buyurduğu neslin arayışı içinde olun! Şafak vaktine, günün ağarması gecenin karanlığından fark edilinceye kadar yiyin için. Sonra gece girinceye kadar orucu tamamlayın..." (Bakara sûresi, 2/187; Ayrıca bkz. Buhârî, savm 15; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 2)

Sahura Verdiği Önem Ve Sahuru Geciktirmesi

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisi sahura kalktığı gibi ümmetini de gündüz oruç tutabilmek için sahur yemeğinden istifadeye teşvik etmiştir (İbn-i Mâce, sıyâm 22). Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), sahur şafak sökməsinden korkulmadığı sürece geciktirmiş, vaktin sonuna doğru yapmış ve ümmetine de böyle yapmalarını tavsiye etmiştir (Buhârî, Ezân II, 13, Şehâdât II, Savm 17; Müslim, sıyâm 36-39).

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem),

تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَهً

“Sahur yapınız, zira sahurda bolluk-bereket vardır.”

(Buhârî, savm 20; Müslim, sıyâm 45.)

“Sahur, Allah’ın size verdiği bir berekettir. Sakın onu ihmal edip terk etmeyin”

(Nesâî, sıyâm 24).

“Aman sahura kalkmayı ihmal etmeyin; zira sahur yemeği mübarek bir gıdadır.” (Nesâî, sıyâm 26) buyurarak sahurdaki berekete dikkat çekmiş,

فَضْلٌ مَا بَيْنَ صِيَامِنَا وَصِيَامِ أَهْلِ الْكِتَابِ أَكْلَةُ السَّحْرِ
“Bizim orucumuzla Ehl-i Kitab’ın orucu arasındaki fark, sahur yemeğidir.”
(Müslim, sıyâm 46). diyerek sahur yapmanın oruç ibadetinde Müslümanların ayırt edici bir vasfı olduğunu bildirmiştir.

Efendiler Efendisi sahura kalkmayı son derece önemsemiş ve “Sahur yemeği Allah’ın size verdiği bir bere-

kettir, onu terk etmeyiniz.” (Nesâî, sıyâm 24), “Bir yudum suyla olsun sahur yapın; bir yudum suyla olsun iftar edin.” (Ahmed İbn-i Hanbel, el-Müsned 3/44; İbn-i Hıbbân, Sahîh, 8/ 253; Bedrüddin Aynî, Umdetu’l-Kârî, 8/ 70) buyurarak Müslümanlardan bir yudum su ile olsa da mutlaka sahur yapmalarını istemiştir.

“Müminin sahurunun hurma ile olması ne güzeldir.” (Ebû Dâvud, sıyâm, 16) buyurarak hurmanın sahur olarak yeteceğini beyan etmiştir. “Şüphesiz ki Allah ve melekleri sahur yiyenlere salât eylerler.” buyurarak sahur yapanlara Allah Teâlâ’nın merhamet, meleklerin de hayır dua edeceği müjdesini ver-

miştir (Ahmed İbn-i Hanbel, el-Müsned, 3/44).

“Gündüz tutulacak oruca gece yenilen sahur yemeği destektir, gece namazı için de gündüz uyku (kaylule) destektir.”

(İbn Mâce, sıyâm 22) buyurarak sahur yemeğinin oruç tutmayı kolaylaştıracağını bildirmiştir.

Sahur Daveti

Ramazan ayında, diğer zamanlara göre daha cömert olan Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) (Buhârî, Bed’ü’l-vahy I), iftar sofralarını başkalarıyla paylaştığı gibi sahur sofrasını da ashabıyla paylaşmaya büyük önem vermiştir. Resûl-i Ekrem Efendimiz, sık sık sahurun bereketinden bahsetmiş (Buhârî, Savm, 20; Müslim, Sıyâm, 45), sahur yemeğini, bazen ailesiyle bazen sahabe efendilerimizi de davet ederek

ashabıyla beraber yemiştir. Sahâbeden İrbâd İbn-i Sâriye'yi (radıyallahu anh) sahura davet ederken, "Mübarek yemeğe gel!" (Tirmizî, sıyâm 25; Ebû Dâvud, Sıyâm, 16; Nesâî, Sıyâm, 25) diyerek bu yemeğin hayırlı ve bereketli olduğunu farklı bir şekilde ifade etmiştir.

Yine Efendimiz'in Ashâbını iftara davet ettiğini gösteren başka bir hadiste, Zeyd İbn-i Sâbit'in (radıyallahu anh) şöyle dediği bildirilmektedir:

"Biz Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte sahur yemeği yedik sonra da sabah namazını kıldık." Bana "Sahur yemeği ile sabah namazı arasında ne kadar zaman geçti?" diye soruldu. "Elli âyet okuyacak kadar" cevabını verdim. (Buhârî, savm 19; Müslim, sıyâm 47. Ayrıca bkz.: Tirmizî, savm 14).

Sahur Vakti Dua

Sahur vakti, seher vaktidir. Seher vakti de gecenin son üçte birlik kısmına denir. Seher vakitlerini uyanık olarak namaz, Kur'ân tilaveti, dua, tesbih, zikir ve tevbe i istiğfarla geçirenler Cenâb-ı Hakk tarafından Kur'ân-ı Kerim'de övülüp takdir edilmiştir.

"O müttakiler: "Ey bizim kerim Rabbimiz, biz iman ettik, günahlarımızı bağışla ve bizi cehennem azabından koru!" diye yalvarırlar. Onlar sabırlı, imanlarında sadık ve samimî, Allah'ın huzurunda itaatla divan duran, mallarını hayırda harcayan, seher vakitlerinde Allah'tan af dileyen müminlerdir."

(Âl-i İmrân sûresi, 3/16-17.)

"Ama müttakiler bahçelerde, pınar başlarındadırlar. Rab'lerinin kendilerine verdiği mükâfatları almaktadırlar. Çünkü onlar, daha önce dünyada iyi davranan kimselerdi. Geceleri az uyurlardı. Seher vakitleri istiğfar ederlerdi. Mallarında isteyenlerin ve yoksulların hakkını ayırırlardı."

(Zâriyât sûresi, 51/15-18.)

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de seher vaktinin önemini bizlere şöyle bildirir:

“Allah Tebâreke ve Teâlâ, her gece, gecenin son üçte biri kalınca dünya semasına iner ve şöyle buyurur: Mülkün sahibi benim! Kim ki bana duâ ederse, ona cevap veririm. Kim ki benden isterse ona veririm. Kim ki bana istiğfar ederse onu bağışlarım. Tan yeri ağarıncaya kadar bu böylece devam eder.” (Tirmizî, salât, 326)

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) her zaman seher vakitlerinde kalkmış teheccüd namazı kılmış, dua ve zikirde bulunmuştur (Buhârî, Teheccüt 1, Da'avât 10, Tevhid 8, 24, 35; Müslim, Salâtu'l-Müsafirîn 199). Böyle mübarek, mübeccel ve muazzez bir vakti Ramazan-ı Şerifte sahur vaktinde namaz, dua ve tevbe i istiğfarla değerlendirmek muhakkak daha faziletli ve bereketli olacaktır.

Sahurdaki Bereket

Hadis alimleri “Sahur yapınız, zira sahurda bereket vardır.” (Buhârî, Savm, 20; Müslim, Sıyâm, 45) hadisindeki “Bereket”i muhtelif şekillerde açıklamışlardır:

a) Az da olsa sahurda yenilen yemek orucu tutmayı kolaylaştıracak ve oruçluya kuvvet ve dayanıklılık verecektir. Allah Resûlünün (sallallahu aleyhi ve sellem): “Bir yudum suyla, bir hurma tanesiyle de olsa...” buyurması bunu delâlet eder. Bu, Allah'ın halk ettiği bir hususiyettir.

b) Muâhaza olunmamak yani hesaba çekilmemektir. Nitekim Hazreti Ebû Hüreyre'den rivayet olunan bir hadîste: “Üç şey vardır ki bunlar üzerine kul hesaba çekilmez. Sahur yemeği, iftar yemeği ve din kardeşleriyle birlikte yenilen yemek.” (el-Münâvî, Feyzu'l-kadîr, 3/243) buyrulmuştur.

c) Oruç, namaz vs. gibi gündüz amellerine kuvvet kazanmaktır.

d) Bu bereket sahura kalkan kimsenin seher vakti uyanık kalmakla namaz, zikir, istiğfar vs. gibi amelleri yapmaya fırsat bulmaktır. Zira insan sahura kalkmazsa bunları yapamaz, onları terk etmiş olur.

e) Sahura kalkan müminlere Allah Teâlâ'nın merhamet, meleklerin de hayır duada bulunmasıdır. Abdullah İbn-i Ömer'in (radiyallahu anh) rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem):

“Şüphesiz ki Allah ve melekleri sahur yiyenlere salât eylerler” (Ahmed İbn-i Hanbel, el-Müsned, 3/44) buyurmuştur.

f) Cenab-ı Hak sahura kalkanların rızıkına, yediklerine bereket, bolluk ihsan edecektir. Hazreti Âişe validemiz (radıyallahu anhâ) şunları söylemiştir:

“Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): Bize mübarek yemeği yani sahur getir.’ buyurdular. Hâlbuki çok defa bu yemek iki hurma tanesinden ibaret olurdu.” (Ebû Ya’la Müsned’inde tahrîc etmiştir.).

Evet, sahur bereket ve sevinç kaynağıdır. Bu bereket ve sevince bütün aile fertleri mutlaka iştirak ettirilmeli, oruç tutamayacak kadar küçük olsalar bile çocuklar dahi iftar ve sahurun rahmet ve bereket dolu manevi havasını teneffüs etmelidir. Bu rahmet ve bereket Sahur ve İftar sofralarımızı başkalarıyla paylaştıkça daha artacaktır.

İmsak

Bu bereketli gece yemeği, imsak vaktinin girmesiyle sona erer. “Bir şeyden el çekmek, kendini tutmak” mânasına gelen “imsak”, günün aydınlanmaya başladığı andan itibaren kişinin, oruç tutmak üzere, kendisini yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak tutmasını ifade eden bir terimdir. İmsak vakti, sabah namazının vaktinin girdiği, gecenin bittiği, gündüzün başladığı andır.

Sahâbe-i kirâm Efendilerimiz, Allah Resûlü’nün emrini yerine getirmek, O’nun sünnetine uymak üzere büyük bir heyecanla sahura kalkıyorlardı. Ne var ki, o zamanlarda, saat gibi zamanı kesin hatlarla gösteren belirli bir araç olmadığı için, imsak yani oruca başlama vaktinin tesbiti konusunda ashâb arasında bir tereddüt hasıl olmuştu. Her ne kadar Yüce Rabbimiz bunu Kur’an’da,

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ

“siyah iplik ile beyaz iplik birbirinden ayırt edilecek zamana kadar yiyin, için” (Bakara sûresi, 2/187) şeklinde bildirmiş ise de bu mecâzî ifadeler herkes tarafından tam olarak anlaşılmamıştı.

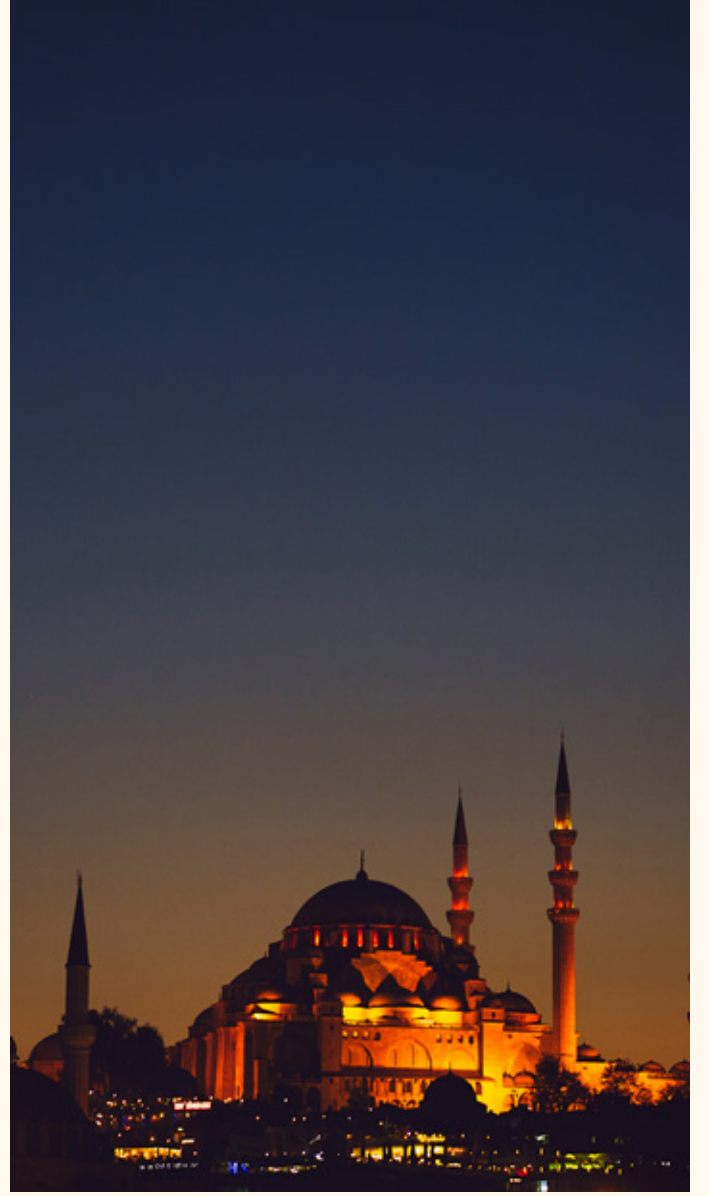
İmsak vaktini tayinde zorlananlardan biri de Tay kabilesinden cömertliğiyle meşhur Hâtim-i Tâî’nin oğlu Adî İbn-i Hâtim (radıyallahu anh) idi. Oruca başlama vaktini belirleyen âyet indiğinde Adî, bir siyah bir de beyaz ip alıp bunları yastığının altına koymuştu. Gece bunlara bakıp aralarında bir fark tespit edemeyince oruca ne zaman başlayacağına bir türlü karar verememişti. Sabah olunca hemen Allah Resûlü’ne gelerek bu durumu anlattı. Allah Resûlü, “Öyleyse senin yastığın bayağı büyükmüş. Âyette bahsi geçen siyah ve beyaz iplik, gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığından ibarettir.” buyurdular. (Buhârî, savm, 16; Müslim, sıyâm, 33)

Gerek Sevgili Peygamberimizin bu beyanıyla gerekse sonradan âyette geçen “tan yeri ağarınca” *مِنْ الْفَجْرِ* ifadesinin nazil olmasıyla âyetin mânası iyice anlaşılmıştı. Ancak imsak vaktinin tayini hususundaki ihtilâflar devam etmekteydi. Ashâbın çoğunluğu imsak ve iftar vakitlerinde ezana göre hareket ediyordu.

Ancak Peygamber Efendimiz’in müezzinlerinden Bilâl (radiyallahu anh) daha önce ezan okurken İbn-i Ümmü Mektûm (radiyallahu anh) ise ezanı geciktiriyordu. Gecenin farklı vakitlerinde okunan bu ezanlar, sahâbenin imsak vaktini karıştırmalarına neden olmuştu. Allah Resûlü’nün, “Bilâl ezanı geceleyin okur. Siz, İbn-i Ümmü Mektûm’un ezanını işitinceye kadar yiyin için” (Buhârî, ezân, 12) sözleriyle bu karışıklık da ortadan kalkmış oldu. Zira Hazreti Bilâl’in okuduğu ezan uyuyanları uyandırmak, gece kalkıp namaz kılanlara da sahur vaktinin bitmek üzere olduğunu haber vermek içindi, imsak vaktini göstermiyordu (Buhârî, ezân, 13; Nesâî, Sıyâm, 30).

İbn-i Ümmü Mektûm’un okuduğu ezan ise Müslümanlara oruç ibadetinin başladığını ilân ediyordu. Zira o, âmâ olduğundan çevresindeki insanların sabah namazı vaktinin girdiğini söylemesiyle ezan okumaktaydı (Buhârî, ezân, 11).

İmsakla birlikte müminler, sevabını Allah Teâlâ’nın takdir edeceği bu çok özel oruç ibadetine başlarlar. Nite-

kim Yüce Allah kudsi bir hadiste şöyle buyurmuştur: “...Oruç benim içindir, onun ecrini ben vereceğim...” (Müslim, sıyâm, 163; Buhârî, savm, 9). Gün ilerledikçe, oruç tutmanın verdiği manevî sevinç, coşku ve heyecanla birlikte açlık ve susuzluk hissi de artar. Fakat oruç tutan Müslüman, “Oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.” (Müslim, sıyâm, 164) diyen Allah Resûlü’nün bu övgüsüne mazhar olabilmek için sabrederek gayret gösterir. Ve yalnızca Allah için O’nun rızasını kazanmak için türlü zorluklarla eda edilen oruç ibadeti iftar vaktinin girmesiyle sona erer.

İftar Vakti

ثُمَّ أَتَمُّوا كَادَرُ الْإِلَّالِ Kur'an-ı Kerim'de geçen ifadeyle "akşama kadar" oruç tutulması emredilmiştir. İftar vaktinin tam olarak ne zaman girdiğini sahâbe efendilerimiz, Allah Resûlü'ne sormuşlardır. Hazreti Ömer'in, "İftar vakti ne zamandır?" sorusu üzerine Sevgili Peygamberimiz, "Gece gelip gündüz gidince ve güneş kaybolunca oruçlu iftar eder." (Müslim, sıyâm, 51) diyerek güneşin batışıyla iftar vaktinin girdiğini bildirmiştir.

Sahur vakti gibi İftar vakti de müminler için sevinç, huzur, rahmet ve bereket vaktidir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), şöyle buyurarak bu sevinci ifade etmişlerdi:

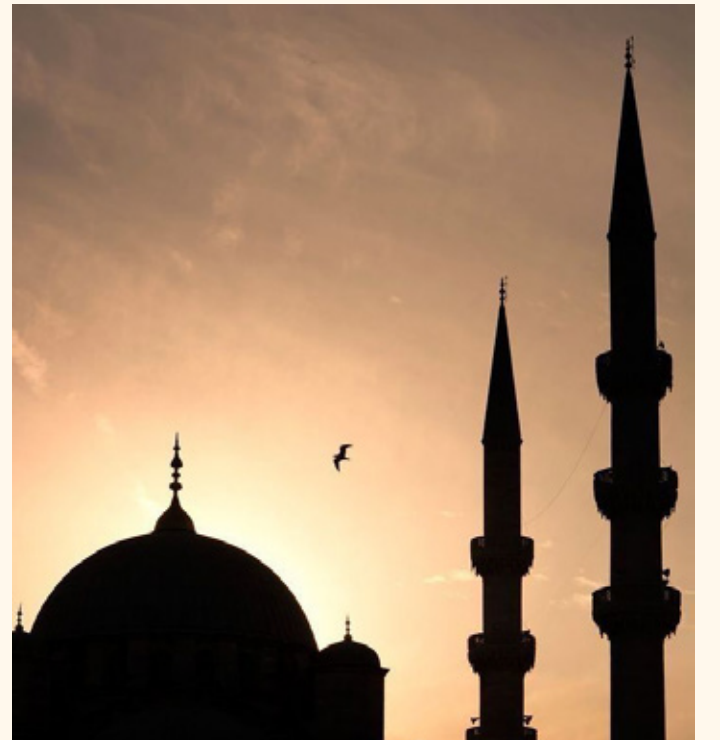
"Oruçlu mü'minin ferahlayıp sevineceği iki an vardır: Birisi iftar vaktinde orucunu açtığı anki sevinci, diğeri de orucunun sevabıyla Rabbine kavuştuğu anki sevincidir." (Buhârî, savm, 9;

Müslim, sıyâm, 163)

Yine bu vakit, Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Şüphesiz her iftar vaktinde Allah tarafından (cehennem ateşinden) azat edilenler vardır. Bu, (Ramazan'ın) her gecesinde olur." (İbn Mâce, sıyâm, 2) sözleriyle ifade ettiği üzere, rahmet ve bağışlanma vaktidir.

İftar Etmekte Acele Edilmesi Tavsiye Edilmiştir

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), iftar vakti gelince hemen orucunu açmış (Müslim, sıyâm 49; Tirmizî, sıyâm 23.) ve ümmetine de oruç açmada acele etmesini tavsiye etmiştir. "İnsanlar vakti girince iftar etmekte acele ettikleri sürece hayır üzere olurlar." (Buhârî, savm, 45; Müslim, sıyâm, 48) buyurmuş ve "Kullarımın yanımda en sevileni, iftarı acele yapanlardır." (Tirmizî, savm, 13; Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, 4/396) buyurarak Allah'ın en sevdiği kullarının iftar yapmada acele edenler olduğunu bildirmiştir.

İftar Sofrası

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), iftar edeceği zaman özel yemekler aramamış, yemek ayrımı yapmamış, sofrada ne bulursa onunla iftar etmiştir. O'nun iftar sofrası, lüks ve israftan uzak, son derece sade ve mütevazı idi. Medine'de Efendimizin yanında büyüyen Enes İbn-i Mâlik (radiyallahu anh), Peygamber Efendimiz'in iftarını şöyle anlatmaktadır:

“Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) akşam namazını kılmadan önce bir kaç taze hurma ile eğer yoksa kuru hurma ile iftar ederdi, o da yoksa birkaç yudum suyla orucunu açardı.”

(Ebû Dâvûd, sıyâm, 21; Tirmizî, savm, 10.)

Peygamber Efendimiz'in orucunu kış günlerinde hurma ile yaz günlerinde ise su ile açtığına dair rivayetler de vardır (Tirmizî, savm, 10). Abdullah İbn-i Ebî Evfâ, Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Sevik denilen bir çeşit çorba ile iftar ettiğini bizlere bildirmektedir.” (Buhârî, savm 33, 43, 44, 45; talâk

24; Müslim, sıyâm 52-54.)

İftar Duası

Hayatı duadan ibaret olan Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), her zaman yemek sofralarında “Bizi doyuran, bize suyumuzu veren ve bizi Müslüman yapan Allah'a hamdolsun.” (Ebû Dâvûd, et'ime, 52; İbn Mâce, et'ime, 16), “En güzel ve mübarek övgülerle Allah'a çokça hamdederiz. Biz her daim senin nimetine muhtacız Rabbimiz.” (Buhârî, et'ime, 54.) diyerek Allah'a olan şükürünü beyan sadedinde dualar etmiştir.

Ramazan ayında dua ve ibadetlerini daha da artıran Efendiler Efendisi (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Her oruçlunun iftarını açtığında reddedilmeyen bir duası vardır.” (İbn-i Mâce, sıyâm 48) diyerek müminlere bu sevinç ve bağışlanma vaktinde dua etmelerini tavsiye etmiştir. Bu hadisi Peygamberimizden nakleden sahâbî Abdullah İbn-i Amr'ın (radiyallahu anh) iftar vaktinde, “Allah'ım! Senden herşeyi kuşatan rahmetin ile beni bağışlamamı dilerim.” diyerek dua ettiği bilinmektedir (İbn Mâce, Sıyâm, 48).

Dua kahramanı olan Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) iftar ederken ellerini açarak yaptığı dualardan bazıları şöyledir:

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُومْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ

“Allah’ım! Senin rızan için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açtım.” (Ebû Dâvûd, Sıyâm, 22; Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, 4/399).

بِسْمِ اللّٰهِ ، اَللّٰهُمَّ لَكَ صُومْتُ ، وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ ، تَقَبَّلْ مِنِّيْ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيْمُ

“Allah’ım! Senin rızan için oruç tuttum ve senin verdiğin rızıkla iftar ettim. Benden (orucumu) kabul buyur. Muhakkak Sen her şeyi işitensin, bilensin.” (Dârakutnî, Sünen 2/185)

ذَهَبَ الظَّمَاُ وَاِبْتَلَّتِ الْعُرُوْقُ وَثَبَتَ الْاَجْرُ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ

“Susuzluk gitti, damarlar ıslandı ve inşaallah mükâfat gerçekleşti.” (Ebû Dâvûd, sıyâm 22)

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ اَنْ تَغْفِرَ لِيْ ذُنُوْبِيْ

“Allah’ım! Her şeyi kuşatan rahmetinle benim günahlarımı bağışla-manı Senden istiyorum.” (İbn-i Mâce, sıyâm 48; Ebû Dâvûd, sıyâm 22.)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَعَانَنِيْ فَصُومْتُ ، وَرَزَقَنِيْ فَاَفْطَرْتُ

“Yardımla oruç tuttuğum ve bana verdiği rızıkla iftar ettiğim Allah’a hamd olsun.” (Beyhakî, şuaübü'l-İman 3/406).

اَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ وَاَكَلَ طَعَامَكُمْ الْاَبْرَارُ ، وَ(تَنَزَّلَتْ) صَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ

“Yanınızda oruçlular iftar etsin ve iyi kimseler yemeğinizi yesin. Melekler, size dua, rahmet ve mağfiret dilesin (üzerinize insin).” (Ebû

Dâvûd, sıyâm 22. Bu dua yemek sahibine yapılacak duadır. Bkz. Ebû Dâvûd, Et’ime, 54 (3854); Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 3/138).

İftar Daveti

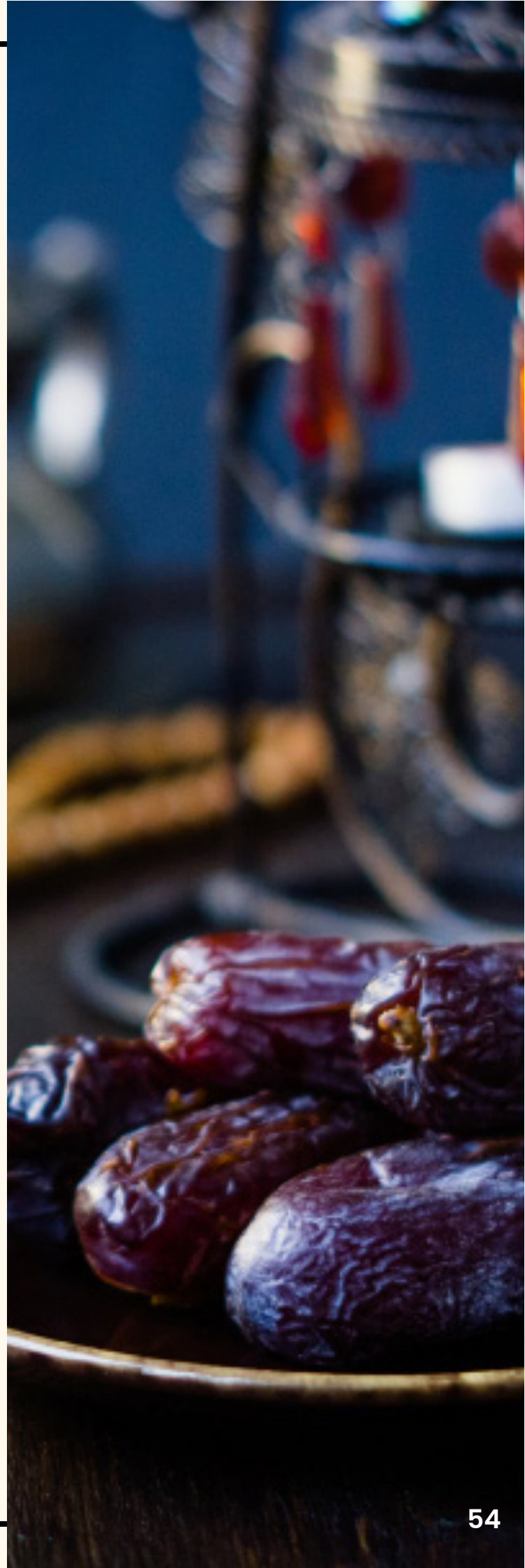
Her zaman ikramı seven ve “Ey İnsanlar! .. sofranız herkese açık olsun, çokça ikram edin,... Böylece selamete Cennet’e girersiniz!” (İbn Mâce, et’ime 1; Dârimî, salât 156) buyurarak ümmetini de bu hususta teşvik eden Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ramazanda da oruçlularla iftar sofrasını paylaşmış ve oruçlulara iftar verilmesi hususunda ümmetini teşvik etmiştir. İftar sofralarının başkalarıyla paylaşılmasına büyük önem veren Resûlü ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Her kim bir oruçluya iftar yemeği yedirse, kendisine onun sevabı kadar sevap verilir; oruçlunun ecrinden de hiçbir şey eksilmez.” (Tirmizî, savm, 82; İbn-i Mâce, sıyâm, 45).

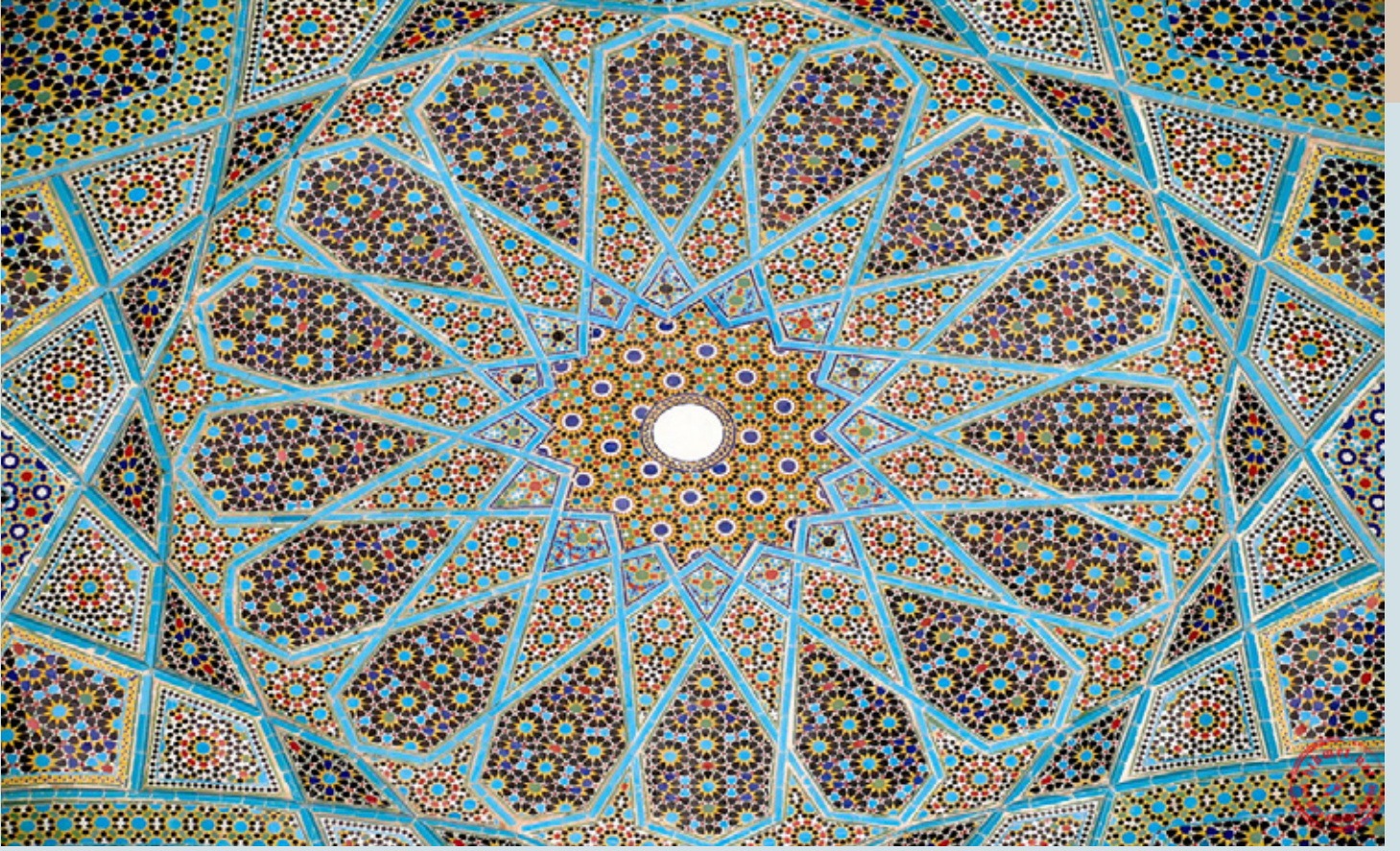
Kendisi de iftar davetlerine icabet etmiş, davet sahiplerine övgü ve duada bulunmuştur. Sa’d İbn-i Ubâde’nin (radıyallahu anh) iftar davetine icabet ettiğinde, iftarda kendisine ikram edilen ekmek ile zeytinyağını yedikten sonra, genellikle başkalarıyla iftar ederken okuduğu şu duayı okumuştur:

أَفْطَرُ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ ، وَأَكَلْ طَعَامَكُمْ الْإِبْرَارُ ،
وَتَنَزَّلَتْ عَلَيَّكَ الْمَلَائِكَةُ

“Yanınızda oruçlular iftar etsin, yemenizi iyiler yesin ve melekler, size dua, rahmet ve mağfiret dilesin (üzerinize insin).” (Ebû Dâvud, et’ime, 54; Dârimî, savm, 51; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 3/138.)

Oruç İktisada Alıştırır

Gerek Kur'ân-ı Kerim gerekse hadis-i şerifler bizleri iktisada teşvik eder, neticeyi düşünmeden bilinçsiz olarak harcamada bulunmayı yasaklar. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا
كُلَّ الْبَسِطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا

“Elini boynuna bağlayıp cimri kesilme, büsbütün de açılıp tutumsuz olma ki herkes tarafından ayıplanan, kaybettiklerine hasret çeken bir hâle düşmesin.” (İsrâ sûresi, 17/29.)

Kur'ân'ın tabiriyle, Allah'ın kendilerine ihsan ettiği maldan infak etmeyip cimrilik yapanlar, âdeta ellerine kilit vurup, boyunlarına asmış bir

durumdadırlar. Bunun karşılığında onu çar-çur eden, harcamalarını heva ve heveslerine uyarak şuursuzca yapanlar da sonunda fayda vermeyen bir pişmanlık içine düşerler. Kur'ân, bu ikisini de hoş karşılamamakta, israfın da cimrilğin de herhangi bir fayda getirmeyeceğini söyleyip inananlara orta yolu tutmalarını (iktisadı) tavsiye etmektedir:

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ
بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا

“Onlar ki harcadıkları zaman ne israf eder ne de cimrilik yaparlar. İkisi arasında orta bir yol tutarlar.” (Furkan sûresi, 25/67.)

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا
رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ
فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا
يَصْنَعُونَ

“Allah bir beldeyi misal verdi: Güven ve huzur içinde idiler. Her taraftan bol bol rızık gelirdi. Fakat Allah’ın nimetlerine nankörlük ettiler de bu yaptıklarından dolayı Allah onlara açlık ve korku ızdırabını tattırdı.” (Nahl sûresi, 16/ 112.)

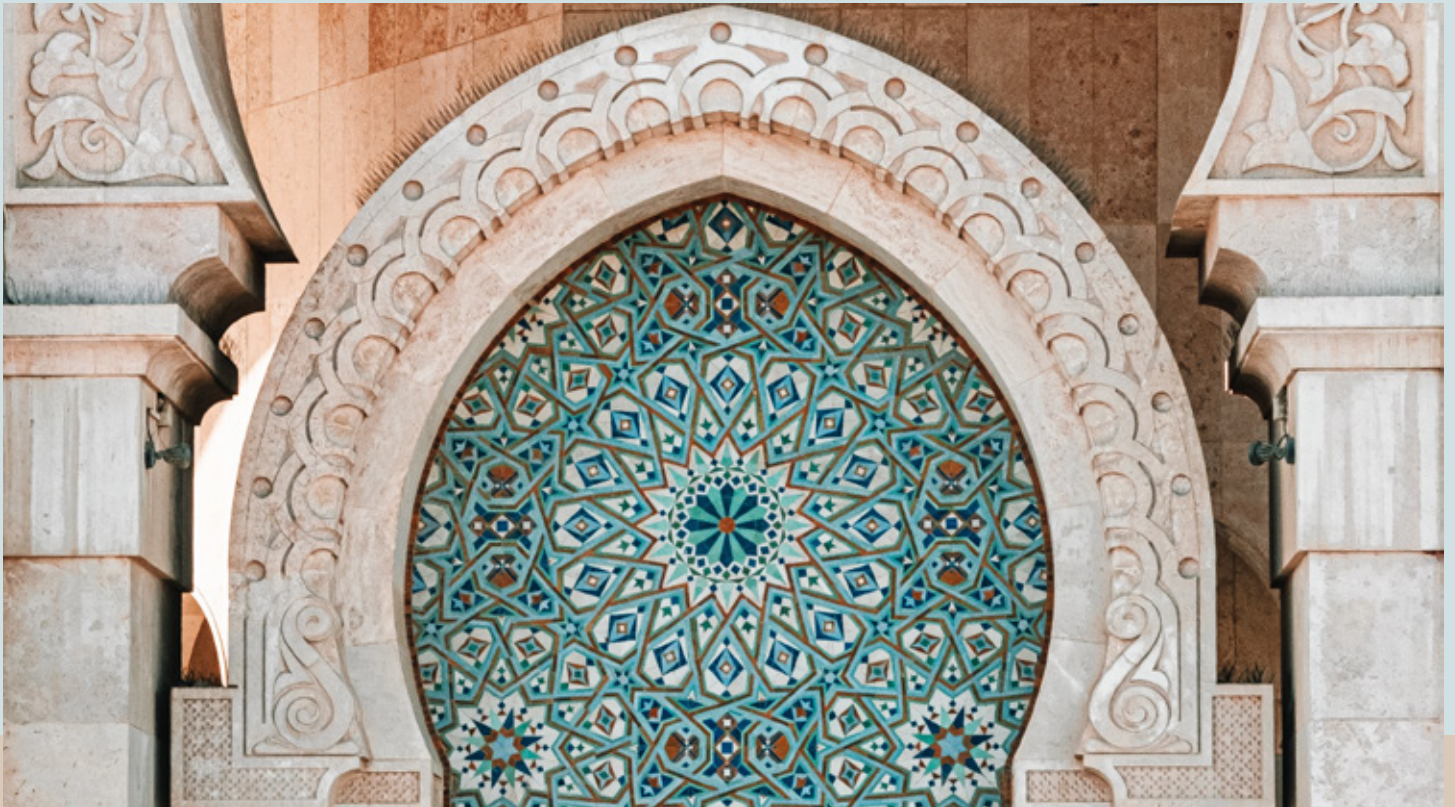
Bunlardan başka da israfı yasaklayan, mü’minleri iktisada teşvik eden çok sayıda âyet vardır.

Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) de mü’minlere, ibadetlerinde, hâl ve hareketlerinde, malî harcamalarında, yeme-içmelerinde, kısacası hayatın bütün birimlerinde iktisadî düstur edinmelerini tavsiye etmiştir:

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرِ
مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكُلُهُ
وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا
مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا
تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

“Çardaklı-çardaksız bağ ve bahçeleri, tatları farklı farklı çeşit çeşit hurma ve ekinleri, birbirine benzeyeniyle benzemeyeniyle zeytinleri, narları (çeşit çeşit meyveleri) yaratan O’dur (celle celâlüh). Mahsul verince ürününden yiyin, devşirildiği gün hakkını da (öşrünü) verin. İsraf etmeyin, çünkü O müsrifleri sevmez.” (En’âm sûresi, 6/141.)

Cenâb-ı Hak, mazhar oldukları nimetlerin şükrünü eda etmeyenleri de şöyle uyarır:

مَا عَالَ مَنْ إِقْتَصَدَ

“İktisatla hareket eden (fert, toplum) fakir düşmez.” (Ahmed İbn Hanbel, el-Müsne'd 1/447; İbn Ebî Şeybe, el-Musannef 5/331.)

مَنْ إِقْتَصَدَ أَعْنَاهُ اللَّهُ وَمَنْ بَذَرَ أَفْقَرَهُ اللَّهُ

“İktisat yapanı Allah zengin eder. Sa-
çıp savuranı da fakirleştirir.” (el-Bezzâr,
el-Müsne'd 3/161.)

إِنَّ الْهَدْيَ الصَّالِحَ، وَالسَّمْتَ الصَّالِحَ،
وَالْإِقْتِصَادَ جُزْءٌ مِنْ خَمْسَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ
النُّبُوَّةِ

“İyi yol, iyi davranış ve iktisat, pey-
gamberliğin yirmi beş parçasından bir

parçadır.” (Ebû Dâvûd, edeb 2; Ahmed İbn Hanbel,
el-Müsne'd 1/296.)

İşte İslâm'daki oruç ibadeti, in-
sanlara iktisat düsturunu öğreten bir
muallim mevkiindedir. İsteddiği şeyi,
aklına geldiği zaman hiçbir sınırla-
ma getirmeden yapmaya alışan kişi,
oruçlu olduğu zaman mecburen bunu
yapamayacaktır. Mesela her canı iste-
diğinde yemek yiyen, maddi olarak vü-
cudunun arzularına boyun eğen biri,
oruçlu olduğunda mecburen akşamın
gelmesini bekleyecek, dolayısıyla bu
beklemeyle iktisat etmeyi öğrenecek,
sorumsuzca yaşamaktan uzaklaşmış
olacaktır.

Oruç Emanete Riayeti Öğretir

Mü'minlerin taşıması gereken hasletlerden birisi de emanete riayettir. Kur'ân, وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ “Mü'minler emanetlerine ve ahitlerine özen gösterirler.” (Mü'minûn sûresi, 23/8.) âyetiyle emanete riayeti mü'minliğin alâmeti olarak saymıştır. Kendilerinde bu sıfat bulunmayan kimseler, içlerinde münafıklığa ait bir özellik taşımaktadırlar demektir.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde bu hususa işaretle şöyle buyurmuşlardır:

أَيُّ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ

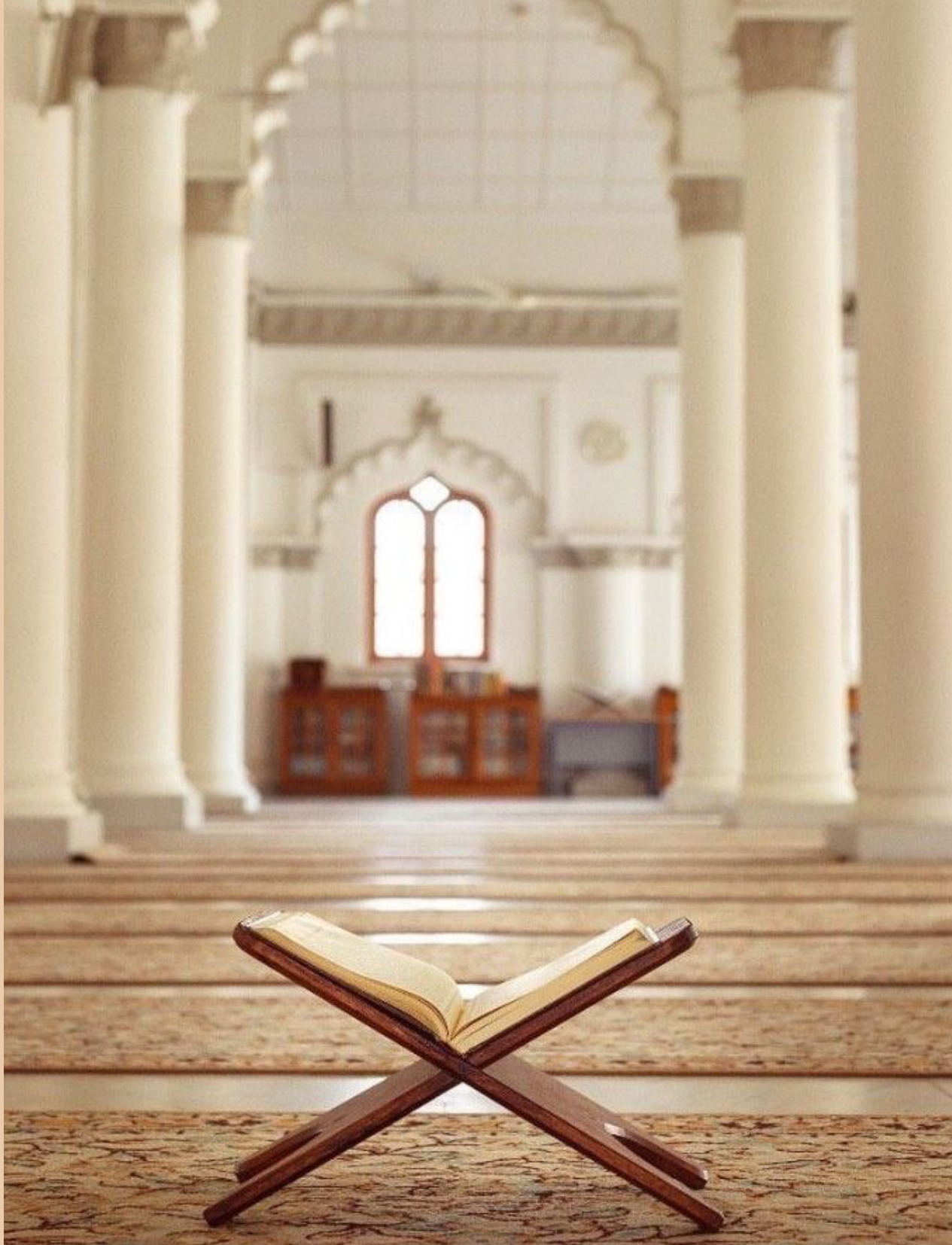
“Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde yerine getirmez, kendisine bir şey emanet edildiğinde de hıyanet eder.” (Buhârî,

îmân 24, şehâdât 28, vesâyâ 8, libâs 69; Müslim, îmân 107-110.)

Oruç, gizli ve aşikâr her zaman emanete riayet etmeyi öğretir. Zira Allah'ın helâl kıldığı nimetleri yiyip-içmekten kaçınmayı sağlayacak Allah'tan başka bir görüp gözeten yoktur. Oruçlu, sabahtan akşama kadar yeme içmeyi terk ederek Allah'ın koyduğu sınırlara riayet eder. Bütün imkânlar mevcut olmasına rağmen, hiç kimse kendisini görmese bile mü'min orucunu sürdürür. O böylece akşama kadar emaneti muhafaza hissiyle dolu olarak yaşar. Oruca karşı gösterilen bu tavır, Müslümanın bütün hayatına akseder.

Dolayısıyla oruç tutan bir mü'min, bütün hayatı boyunca kendisine emanet olarak verilen şeylere karşı son derece dikkatli ve titiz davranır.

Ramazana İlmihali

Orucun Tarifi

Oruç; tan yerinin ağarmasından güneşin batma vaktine kadar, ibadet niyetiyle, yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durup nefsi dizginlemektir.

Oruç Tutmanın Farz Olduğu Kimseler

Oruç ibadeti, bazı özelliklere sahip olan kimselere farzdır. Bu özellikler şunlardır: Müslüman olmak, ergenlik çağında ve akıllı olmak, oruç tutmaya güç yetirmek ve yolcu olmamak.

Oruç Tutmanın Farz Olmadığı Durumlar

Yolculuk, hastalık, gebelik ve çocuk emzirmek hali, aşırı yaşlılık, aşırı açlık ve susuzluk... gibi oruç tutmaya mani veya oruç tutmayı çok zorlaştıracak veya oruç tutulduğunda bazı zararların ortaya çıkacağı durumlarda oruç tutmak farz değildir.

Hastalık ve Oruç

Hastalık, insanın hayatî fonksiyonlarının muntazam şekilde seyretmemesi veya etraftan gelen uyarılara cevap verilmeme halidir. Hastalık, oldukça ciddi ve tedavi gerektiren bir durum olabileceği gibi basit bir rahatsızlık da olabilir. Bu ayrımı yapmayı yani oruç tutup tutmaması gereken kimseleri ayırmayı İslâm, Müslüman doktorlara bırakmıştır.

Oruç tutmayı farz olmaktan çıkarak hastalıklar şöyle özetlenebilir:

- 1- Tedavisi mümkün olmayan ya da ciddî bir rahatsızlık sebebiyle bir ameliyat geçirmiş ve mutlaka beslenmesi gereken hastalar...
- 2- Devamlı ilaç kullanmayı gerektiren ağır kalp, böbrek, karaciğer hastaları, ağır şeker hastalığı olan kimseler.
- 3- Şiddetli ağrılı hastalıkları sebebiyle ilaç kullanması gereken kimseler.
- 4- Mevcut hastalığının oruç sebebiyle daha da ağırlaşabileceğinden endişe eden hastalar.

Oruç ve Niyet

Niyet kalp ile yapılır. Kişinin, oruç tutmak gayesiyle ağzını bağlaması manasınadır. Dil ile niyet şart değildir. Ama vesvesenin önünü kesecekse güzeldir.

Ramazan oruçlarında akşamdan itibaren gündüz kuşluk vaktine kadar niyet edilebilir.

Yani geceleyin imsak vaktinden önce niyet edilebileceği gibi gündüz kuşluk vaktine kadar da niyet edilebilir, gece niyet etmek daha faziletlidir. Gündüz oruca niyetin caiz olması, imsak vaktinden sonra bir şey yemeyip içmemeye ve orucu bozan bir iş yapmamaya bağlıdır.

Geceden oruca niyet edilmiş olursa da orucun başlama vakti imsak vaktidir. Bundan dolayı imsak vaktine kadar yiyip içmekle oruç da niyet de bozulmaz.

Oruç Bozmanın Cezası Nedir?

Oruç, niyet edip tutmaya başlamakla mükellef üzerine borç olur. Bu sebeble, meşru (hastalık, yolculuk gibi) bir mazeret olmadıkça, başlanmış orucu bozmak günahdır. Ayrıca bozulan orucun sonradan gününe gün kaza edilmesi de lâzımdır.

Ramazan'da orucu mazeretsiz olarak ve kasden bozmakta ise kaza ile birlikte bir de kefaret denilen, iki kamerî ay (yaklaşık 60 gün) aralıksız oruç tutma cezası vardır.

Kaza: Hiç tutulmayan veya tutulmaya başlanıp da bozulan bir orucu sonradan tutmaktır.

Kefaret: Kasden ve mazeretsiz olarak bozulan Ramazan orucuna ceza olarak iki ay aralıksız oruç tutmaktır. Ramazan ayında herhangi bir özür bulunmaksızın oruç bozmak, büyük günahdır. Bundan dolayıdır ki, Ramazan'da oruç bozan kimse, Ramazan ayının bu saygınlığını ihlâl ettiğinden dolayı bu ağır cezayla karşı karşıya kalmış olur ki, işte buna kefaret adı verilmektedir.

Kefaret, aynı zamanda toplumda ki fakirlerin gözetilmesi, onlara yardımda bulunulması için bir vesiledir. İslâm, oruç ibadetini ihlal edenlere böyle bir cezayı vermekle, hem onları önemli bir ibadeti ihlal ettiklerinden dolayı cezalandırıp uyarmış, hem de bu vesileyle toplumdaki bir ihtiyacı gidermiş olmaktadır.

Kefaret, iki ay peş peşe oruç tutmakla yerine getirilir.

Bu cezayı, yaşlılık, zayıflık ve hastalıktan dolayı yerine getiremeyen kimse, 60 fakiri sabah ve akşam olarak iki öğün doyurur. Doyurmak; yedirmek suretiyle olacağı gibi, yemek parasını fakire vermekle de olur. 60 fakir yerine bir fakiri 60 gün doyurmak da câizdir.

Oruç tutmaya bedenî gücü yetmediği gibi fakir yedirmeye de mâli gücü kâfi gelmeyen bir kimseden ise kefaret cezası kalkar. Artık onun yapacağı şey, Allah'tan af ve mağfiret dilemektir.

Oruçla İlgili Bazı Merak Edilenler

* Unutarak yemek içmek ve cinsî münasebette bulunmak, unutarak yapılan bu işler orucu bozmaz. Ancak oruçlu olduğunı hatırladığı anda, bu işleri yapmayı bırakması gerekir. Unutarak yiyip içen kimse, orucunun bozulduğunu zannederek yemeye devam etse orucunu kaza etmesi gerekir. Ancak orucunun bozulmadığını bildiği halde yer ve içerse hem kaza hem de kefarete gerekir.

* Uyurken ihtilâm olmak, ağza gelen balgamı yutmak, kulağa kaçan su, boğaza kaçan toz, kan aldırma, göze sürme çekmek orucu bozmaz.

* Gecedan cünüp olan kimsenin, yıkanmayı sahurdan sonraya, oruçlu vaktine bırakması orucunu bozmaz.

* Sahurdan dişleri arasında kalmış nohut tanesinden küçük bir şeyi yutmak da orucu bozmaz. Nohut tanesinden büyük olursa bozar.

* Derideki gözeneklerden içeri giren şeyler orucu bozmaz. Buna binaen, yıkanmak ve vücuda sürülen şeyler orucu bozmaz.

* Abdestte ağza su verip geri boşalttıktan sonra arta kalan yaşlığın yutulması orucu bozmaz.

Enjeksiyon, Aşı ve Serum

Çiçek aşısı gibi deri üzerinden yapılan aşılar orucu bozmaz. Çünkü deri, vücudun dış kısmındadır. Vücudun içine ilaç ve su gibi maddeler enjekte edildiğinde oruç bozulur. Dinimiz, hasta ve tedavi sürecinde olan kişilerin oruç tutmalarına izin vermektedir. Bu nedenle, tedavisi devam eden kimseler, sağlıklarına kavuşup, tedavileri tamamlanmaya kadar oruçlarını erteleyebilirler. Bununla birlikte, Ramazan ayında herkesle birlikte oruca devam etmeyi arzu ediyorlar ve oruç tutmalarına başka bir

engelleri de bulunmuyorsa, iğnelerini iftardan sonra yaptırmaları yerinde olur.

İğnenin orucu bozup bozmayacağı, kullanılış maksadına göre değerlendirilebilir. Ağrıyı dindirmek, tedavi etmek, vücudun direncini artırmak, gıda vermek gibi maksatlarla enjeksiyon yapılmaktadır. Gıda ve keyif verici olmayan enjeksiyonlar, yemek ve içmek anlamına gelmediklerinden orucu bozmazlar. Hastaya serum veya kan verilmesi de aynı hükme tabidir. (DİB, Din İşleri Yüksek Kurulu)

Diş Fırçalamak ve Misvak Kullanmak

Boğaza kaçmamak şartıyla, diş fırçalamakla oruç bozulmasa da diş macunu ile fırçalamak oruca zarar verir, mekruhtur.

Kokulu ve özel katkı maddeleri içeren macunları da düşünürsek bu zarar ileri seviyelere çıkar. Macun veya misvak parçaları boğaza kaçarsa ya da su yutulursa zaten oruç bozulur, kaza gerekir. Orucun bozulma ihtimali dikkate alınarak, dişlerin imsakten önce ve iftardan sonra fırçalanması daha uygundur.

Krem ve Kokular

Oruç, vücuda giren şeylerle bozulur. Dolayısıyla, jöle, krem sürmek ve deodorant kullanmak orucu bozmaz. Tıraş olurken kanayan yere kan taşı sürmek orucu bozmaz. Misk, gül ve gülsuyu koklamak oruçlu için mekruh değildir. Esans koklamakla da oruç bozulmaz.

Fidye

Herhangi bir mazereti sebebiyle oruç tutamayan kimseler, mazeretleri sona erdikten sonra bu oruçlarını kaza ederler. Ancak mazeretin geçmesinden çok ümidi olmayan ya da yaşlılığından dolayı oruç tutamayan kimseler için dinimiz, "fidye" adı altında bir telafi metodu belirlemiştir. Fidye, mazeretli kimsenin fakirlere yapacağı yardımdır. Her bir oruç için bir fakiri iki öğün doyuracak miktarda bir parayı ya da yemeğin kendisini fakirlere vermektir. Bu asgari miktardır. Kişi isterse daha fazla da verebilir.

Kefarette olduğu gibi, fidyede de, hem oruç tutması gereken kimse fidyeyle mükellefiyetini yerine getirmiş hem de toplumsal dayanışmanın önemli bir unsurunu teşkil eden, ihtiyaç sahiplerine yardım ameliyesi yerine getirilmiş olmaktadır.

Oruç tutamadığından dolayı fidye veren kimse daha sonra yeniden oruç tutabilecek duruma gelirse, fidyesini verdiği günlerin kazasını yapar.

Hamile/Çocuk Emziren Bir Kadın Tutamadığı Oruçları İçin Fidye Verebilir Mi?

Oruç için edaya veya kazaya güç yetirebilen bir kimse, fidye vererek oruç borcundan kurtulamaz. Hamilelik, çocuk emzirme, geçici hastalık, yolculuk gibi durumlar oruç tutmamak için birer özürse de fidye vermek için birer özür değildir. Bu kişiler daha sonra ilk fırsatta oruçlarını kaza etmekle yükümlüdürler.

Gebe olan veya çocuk emziren bir kadın da tutamadığı oruçlarını daha sonra kaza etmelidir. Fidye vermekle mükellef olanlar hiçbir zaman (yani ömür boyu) oruç tutmaya güç yetiremeyecek kimselerdir. Bunlar da çok yaşlılar ve artık iyileşme ümidi zayıflamış olan hastalardır.

Şeker Hastaları Oruç Tutabilirler Mi?

Birçok şeker hastası hiç tereddüt etmeden ve hastalıklarını dahi düşünmeden Ramazan ayında oruç tutarlar. Oruç tutmamanın manevî mesuliyetini bilen mütehasşıs (uzman) hekimler, diyabetik hastaların oruç tutmaları veya tutmamaları ile alakalı kendilerine sorulsa, cevap vermekte zorlanabilirler. Oruç tutmak ağır şeker hastalarını riske sokabilir, hipoglisemi denilen kan şekerinin tehlikeli şekilde düşmesi söz konusu olabilir.

Diğer taraftan, Ramazan ayında oruç tutmanın, Allah'ın emrine uymaktan dolayı manevî bir hazza yol açtığı, bunun da sakinleştirici bir tesiri olduğu inkâr edilemez.

Şeker hastaları, stres hâlinin böbrek üstü bezlerinden salgılanan katekolamin adlı maddelerin salgılanmasını arttırarak kan şekerinin yükselmesine yol açtığını bilmelidirler. Stres, sıkıntı halini azaltan herhangi bir şey, meselâ oruçlunun içinde bulunduğu ruhî huzur, şekerin kontrolüne imkân verir. Böylece, Ramazan ayında tutulan oruç, şekerin kontrolünde fayda sağlayabilir.

Oruç tutabilecek şeker hastaları için bazı prensip ve ölçüler vardır. Bunları şöylece sıralamak mümkündür:

* Erkek olan şeker hastalarının 20 yaşın üzerinde olmaları istenir. Yani yetişkinlerde, yaşlılarda ortaya çıkan diyabet çeşidi olmalıdır.

* Yirmi yaşından daha yaşlı olan bayan şeker hastaları hamile olmamalıdır ve bebeğini emziriyor olmamalıdır.

* Şahsın kilosu normal veya biraz şişman olmalıdır.

* Kan şekerinde büyük iniş çıkışlar, hipoglisemi (kan şekeri düşüklüğü) ve enfeksiyonun olmaması lazımdır.

* Bu hastalarda yüksek tansiyon, koroner arter hastalığı, böbrek taşları gibi ikinci bir ağır hastalığın olmaması lazımdır.

* Vücutları perhize cevap veriyor olmalıdır.

* Vücutları ilaç tedavisine cevap vermelidir. (Özyazıcı, Din ve bilimin ışığında Oruç ve Sağlık, s. 140-142'den özetle)

Yalan, Gıybet, Harama Bakmak Gibi Günahlar Orucu Bozar Mı?

Öncelikle ifade etmek gerekir ki bu tür günahlar orucu bozmaz, ancak kişiyi orucun sevabından mahrum bırakır.

“Nice oruç tutanlar vardır ki orucundan kendisine kuru bir açlıktan başka bir şey kalmaz. Geceleri nice namaz kılanlar vardır ki namazlarından kendilerine kalan, yalnız uykusuzluktur.” (İbn-i Mace, sıyâm, 21).

“Nice oruç tutanlar var ki oruçlarından payları açlık ve susuzluktur. Ve yine nice ayakta duranlar / namaz kılanlar var ki namazından elde ettiği şey yorgunluktur.” (İbn Hanbel, 2/373)

Bu ve benzeri hadisleri de nazara alan alimlerimiz, orucun sevabından tam istifade edebilmek için kişinin bütün âzâ u cevahirine yani bütün organlarına oruç tutturması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yani insan ağzını yalan, gıybet vb. şeylerden, gereksiz ve çok konuşmaktan uzak tutmalı ve devamlı hayırla meşgul etmelidir.

Gözlerini harama bakmaktan uzak tutmalı, Allah'ın kelâmını okumakla ve kainat kitabını müşahade etmekle meşgul etmelidir. Kulaklarını da boş ve manasız şeylerden uzak tutmalı, onları Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere, güzel sözler ve sohbetlerle meşgul etmelidir. Böylece yeme içme açısından oruç tuttuğu gibi aynı şekilde başta dili, gözleri ve kulakları olmak üzere bütün organlarına oruç tutturmalıdır ki tuttuğu oruç yanına açlık olarak kalmasın, sevabından da mahrum kalmasın.

Sahur Yapmak Şart Mı?

Nafle oruçlarda da farz oruçta da önemli olan niyettir. Ancak, sahura kalkmanın ayrı bir ehemmiyeti vardır. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahurun bereketinden bahsederek şöyle buyurur:

“Sahura kalkın, çünkü sahur yemeğinde bereket vardır.” (Buhârî, savm, 20).

Bu bağlamda sahur yapmak müstehap görülmüştür. Sahurun vakti ise gecenin sonudur yani son altı da biridir. Fakat sahur vaktin çıkıp çıkmadığı hususunda şüpheye düşecek kadar geciktirmek mekruh görülmüştür.

Sadaka-i Fıtır (Fitre)

Gücü yeten Müslümanların Ramazan ayının sonunda, aile fertlerinin teker teker hepsi adına ödemekle yükümlü olduğu sadakaya, "sadaka-i fıtır" denir. Ülkemizde halk arasında buna "fitre" denmektedir. Ramazan ayının bereketinden istifade ve onu yaşamanın bir teşekkürü olarak verilen fitre, Müslüman için önemli bir uhrevi kazançtır.

Fitre emri, hicretin ikinci yılında Ramazan orucunun farz kılınmasıyla birlikte gelmiştir. Efendimiz, bir hadislerinde hür olsun köle olsun, erkek olsun kadın olsun her Müslüman adına fitre verilmesi gerektiğini bildirmiştir. (Müslim, Zekât 12) Bu hadise dayanarak, Şafii, Maliki ve Hanbelilere göre fitre farzdır. Hanefi mezhebine göre ise vaciptir. Şu kadar var ki, Hanefi mezhebinde vaciple farz arasında pratik açıdan pek bir fark yoktur.

Fitre ailedeki herkes adına verilir. Yükümlülük açısından kadın kendi fitresini, erkek de kendi fitresini ödemek zorundadır. Ancak birbirlerinin yerine vermelerinde bir mahzur olmaz. Çocuklara gelince şayet kendilerine ait bir mal varsa ondan verilebilir. Yoksa, velileri onların fitresini kendi malından vermelidir.

Fitre yükümlülüğü için âkil ba-liğ olma şartı olmadığı gibi, Ramazanı oruçlu geçirme ve mukim olma şartı da yoktur.

Fitre Ne Zamana Kadar Ödenir?

Fitrenin ödeme zamanı fitre verilenin en çok ihtiyaç duyacağı andır. Fitrenin asıl vakti, bayram günü sabah namazı ile bayram namazı arasındır. Bu, bayram günü fakir fukarayı sevindirme, onların da bayram sevincine ortak olmasını sağlama amacına matuftur. Ancak daha öncesinde de verilebilir. Özellikle günümüz şartlarında, ihtiyaç sahiplerinin bayram günü ihtiyaçlarını karşılaması ve bayrama hazırlanmaları zor olacağından belki bayram öncesi vermek daha iyi olabilir. Kadir gecesinin coşkusu ve bereketi bu konuda bize bir kapı olabilir.

Fitremizi Kadir gecesinde veya Kadir gecesini ile bayram arasında verebiliriz. Fitrenin bayramdan sonraya bırakılması ise fakihlerin çoğunluğuna göre mekruh, bazılarına göre haramdır. Fitre, mali bir sorumluluk olması itibarıyla, ödenmediği sürece kişinin üzerinden sorumluluk kalkmaz. Bu nedenle herhangi bir sebepten dolayı vaktinde verilemeyen fitre, daha sonra da olsa verilmelidir.

Kimler Fitre Verir?

Hanefi mezhebine göre fitre yükümlülüğü için bayram günü nisab miktarı mala (80 g altın) sahip olmak gerekirken, diğer mezheplere göre, temel ihtiyaçlarından fazla malı olan kimse fitre vermekle yükümlüdür.

Fitre Kimlere Verilir?

Zekât verilebilecek fakir, ihtiyaç sahibi kimselere fitre de verilir. Fitre verilirken, yakından başlamak üzere en çok ihtiyaç olan yerleri düşünmek ve fitre vesilesiyle toplumsal gelişmeye katkıda bulunmayı öne almak önemlidir. Müslümanlar, hayır adına verdikleri zekât ve sadakaların nereye, hangi ellere gittiğine ve ne amaçlarla harcandığına dikkat etmelidir.

Fitrenin Miktarı Nedir?

Allah Resulü döneminde fitre en çok tüketilen gıda maddelerinden verilirdi ve bu yüzden de ölçü olarak fıkıh kitaplarımızda o zamanın en çok kullanılan ürünleri, arpa, buğday, hurma ve üzüm ölçü olarak alınmıştır.

Ebû Saîd el-Hudrî Hazretleri bu durumu şöyle ifade eder:

“Efendimiz devrinde fitreyi yiyecek maddelerinden 1 sâ’ (yaklaşık 3 kg) olarak verirdik. O zaman bizim yiyeceğimiz arpa, kuru üzüm, hurma ve keş (yağı alınmış peynir) idi” (Buhârî, Zekât 74).

Fitre bu gıda maddeleri esas alınarak verilebileceği gibi, her bölgenin yaygın olarak tükettiği gıda maddeleri üzerinden de verilebilir. Bu gıda maddelerinin kendileri verilebileceği gibi, insanların ihtiyaçları göz önüne alınarak para olarak veya başka bir şey olarak da verilebilir. Bu hususta maslahat neyi vermekse onun verilmesi daha uygundur.

Fitresini para olarak verecek olan kimselerin, alt sınır olarak hadiste geçen gıda maddelerinin 1 sa’ (3 kg. kadar) ücretini fitre olarak hesap etmeleri mümkündür.

Bunun yanında bir fakirin günlük yemek ihtiyacının tespit edilmesi ve bunun ücretinin verilmesi de uygundur. Ancak bu, hadiste zikredilen temel gıda maddelerinin ücretinin altına düşmemelidir. Alt sınır yakalandıktan sonra fazla verilen fitreler konusunda bir mahzur yoktur. Bunlar fazladan sadaka yerine geçer.

Esasen herkes kendi fitre miktarını kendisi de hesaplayabilir. Bir insan, kendi ailesinin günlük ortalama gıda harcamalarını hesaplayarak buna göre fitresini verebilir. Zira Kur’ân’da yemin

kefaretinin anlatıldığı ayette, “çoluk çocuğunuza yedirdiğiniz orta halli yemek çeşidinden...” (Maide Suresi, 5/89) ifadesi geçmektedir ki, bu bize bir ölçü vermektedir.

Fıtır Sadakası Ramazan’dan Önce Verilebilir mi?

Fıtır sadakası, yani halkımız arasında bilinen ismiyle “fitre”, bazı ulemaya göre Ramazan Bayramı sabahı fecrin doğuşuyla yani sabah namazının vaktinin girmesiyle; bazı ulemaya göre ise Ramazan’ın son günü güneşin batmasıyla vacip olur. Bu, vacip oluş vaktidir. Ancak daha öncesinde de verilebilir.

Fitrenin vacip olmasının önemli hikmetlerinden biri, bayram günü fakir fukaranın sevindirilmesi, bayramda ihtiyaç duyacakları şeyleri temin edebilecek kadar ellerine para geçmesinin sağlanmasıdır. Bu manada, olması gereken, Efendimiz’in (sallallahu aleyhi vesellem) emirleri uyarınca, fitrenin bayram namazından önce fakirin eline ulaşmasının sağlanmasıdır. Bayramdan sonraya bırakmak mekruhtur; bıraktığı takdirde yine de verilmesi gerekir.

Ümmetin ameli, fitrenin, amellerin sevaplarının bereketlendiği Ramazan ayı içerisinde verilmesi olarak gelenekleşmiştir. Bununla birlikte fitrenin, Ramazan’dan önce de çıkarılması caizdir. Özellikle, fitreyi verecek kişi eğer ihtiyaç sahibine kendisi doğrudan vermeyecek de bir başkası vasıtasıyla ulaştıracaksa, fitrenin kendi elinden çıkmasından ziyade, ihtiyaç sahibinin eline ulaştığı vakti dikkate alınmalıdır. Bu manada, ulaştırılması zaman isteyen durumlarda fitrenin çok daha önceden çıkarılıp gönderilmesi caizdir, hatta daha makul olan yoldur. Önemli olan, fitrenin, ihtiyaç sahibine vaktinde ulaşmasıdır.

Kadınların Özel Halleri

Kadınlardan hayız ve nifaslı olanlar bu dönemlerinde bazı ibadetlerden muaf tutulmuşlardır. Böyle bir durumda kadın oruç tutmayacak, namaz kılmayacaktır. Ancak bu devre Ramazan'a denk gelirse, tutamadığı gün sayısınca başka zaman tutacaktır.

Oruçlu İken Âdet Olunduğunda Oruç Bozulur Mu?

Oruçlu iken adet görenin orucu bozulmuş demektir. Bundan sonra yemek yese de yemese de oruç bozulmuştur.

Yemek yiyebilir, su içebilir. İftara kadar beklemeye gerek yoktur.

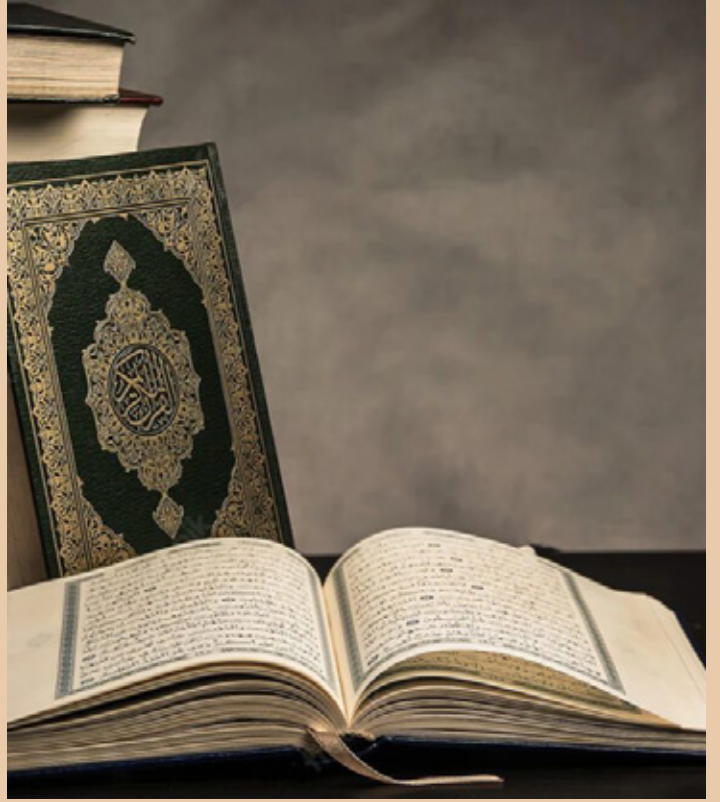
Ramazan'da âdetli olan kadın dinleyerek hatime devam edebilir mi?

Soru Detayı: Ramazan ayında mukabele takip ederken hayızı gelen bir kadın, dinleyerek hatime devam edebilir mi yoksa hayızı bitince o günlerin cüzlerini mi kendi okumalıdır? Ayrıca, Kuran'a dokunmadan bilgisayardan sayfaları açarak dinlemesi caiz midir?

Âdetli olmadığınız günlerde okuyarak, adetli olduğunuz günlerde dinleyerek mukabelenizi tamamlayabilirsiniz. Âdetli olduğunuz günlerdeki cüzleri bir daha okumanıza gerek yoktur.

Ancak kendi yaptığınız hatim varsa, araya âdetli olduğunuz günler girdiğinde eksik kalanları ramazandan sonra tamamlayabilirsiniz.

Kur'an'a dokunmadan bilgisayardan sayfaları açarak dinlemenizde bir mahzur yoktur.

Kadınların Ramazan orucunu aksatmamak için adetlerini erteleyici ilaç kullanmaları caiz midir?

Kadınların hayız ve nifas halleri, Cenab-ı Hakk'ın takdiriyle fitrî olarak gerçekleşen durumlardır. Buna rıza göstermek, Cenab-ı Hakk'ın takdirine rıza göstermek demektir ki kulluğun gereği de budur. Bu, insanı takdir ve hükümlere boyun eğmekle Cenab-ı Hakk'a yaklaştırır. Bu nedenledir ki Hakk'ın takdir ve hükümleri karşısında hep rıza soluklayan nefis manasında "nefs-i râdiye" nefsin mertebelerinden birine ad olmuştur.

Bu nedenle, bir kadının âdet döngüsü Ramazan ayına denk geldiğinde mahzun olmamalı, rıza göstermelidir. Bunun da dinin bir emri olduğunu bilmeli ve ona göre hareket etmelidir. Her ne kadar oruç tutma, namaz kılma, Kur'an okuma gibi bazı ibadetleri yapamasa da mukabeleleri dinleyici olarak takip etme, dua etme, evrad ü ezkâr okuma, sadaka verme, iftar sofrasını başkalarına açma, tefekkür dünyasını harekete geçirecek eserler okuma ve daha pek çok ibadet ve hayır-hasenatta bulunabilir.

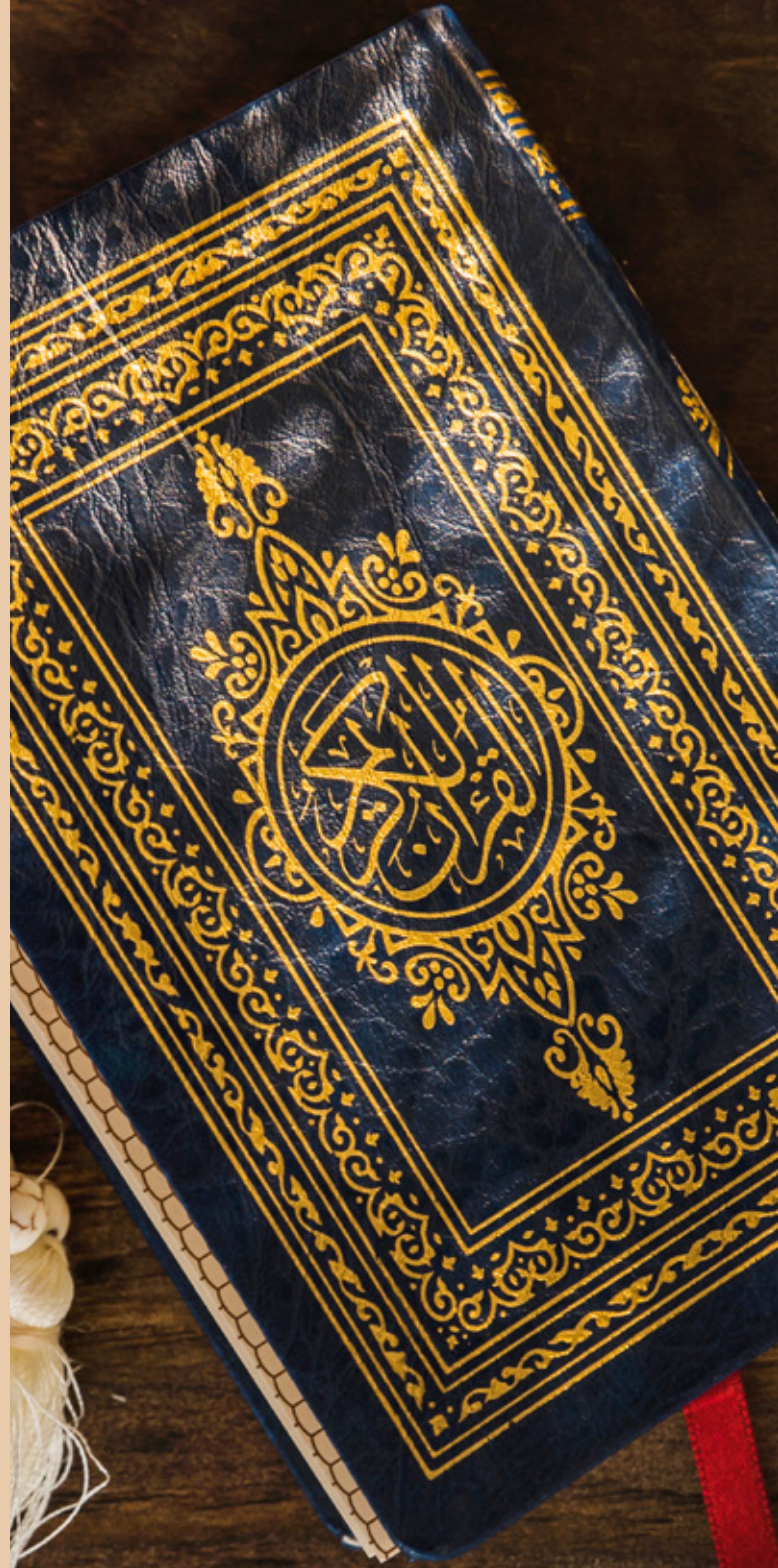
İlaç kullanarak âdetini ertelemek, kişinin kendi âdet döngüsüne müdahale etmesidir. Bunun âdet düzensizliği gibi tıbbî sakıncalara neden olması söz konusu olabileceği gibi yukarıda bahsedilen Hakk'ın takdir ve hükümlerine razı olmamayı da işmam etmesi söz konusudur. Bu nedenle, zarurî bir durum olmadıkça ilaç kullanarak âdeti geciktirmek doğru bir yaklaşım değildir.

Sonuç olarak, hayız/âdet hali fitrî bir durumdur. Bu halin -zarurî bir durum söz konusu olmadıkça- korunması en doğrusudur. Âdet gören bir kadının Ramazan ayının atmosferinden uzak kaldığını düşünmek eksik bir değerlendirmedir. Asıl olan, Allah'ın rızasına uygun olarak hareket etmektir. Bu durumda kadının herhangi bir kaybı olmayacaktır.

Ramazan ayında gün içerisinde adeti biten kadın ne yapmalıdır?

“Ramazan'da orucu fasit olan kimseye, fecrin doğmasından sonra temiz olan hayızlı ve nifaslıya, iyileşen deliye, bülûğa eren çocuğa ve mühtedi olana o günün geri kalan kısmını vaktin hakkını kazaya benzeterek imsak etmek (oruç tutmak), sahih olan kaviî üzere vacip ve bir kavle göre müstehap olup son ikisinden başkasına kaza dahi lazım gelir.” (Nimetü'l-İslam, s.671.)

Görüldüğü gibi Ramazan ayında gün içinde bir kadının âdeti kesilecek olsa, günün geri kalan kısmında yeme-içmeyi terk etmeli ve sonradan o günün kazasını da tutmalıdır.

BAYRAM

Ruhlar bir aylık Ramazan'la tam kıvamını bulur, derinleşir, meyvenin çiçeğe yatışı gibi olgunlaşır ve yeni bir oluşum bekleyişine geçer; derken bayram ufukta bir güneş gibi beliriverir. Bayram, bütün bir Ramazan'ın, hatta geçmiş bütün Ramazanların özü, usaresi gibi bir duyguyla gelir. O, semaların en nurlu katmanlarından süzölmüş, meleklerin incelerden ince elleriyle örölmüş, sımsıcak, alabildiğine yumuşak bir töl gibi sarar benliğimizi.. ve kopup geldiğı âlemlerin şefkat ve duyarlılığını ruhumuza işlercesine, bir anne gibi kucaklar hepimizi. Biz, bütünüyle onun, o da bütünüyle bizim olur.. ve gitmeyecek gibi okşar kâküllerimizi.. dönüp gelecekmiş gibi öper alınlarımızdan.. ve veda tavafı edasıyla uzaklaşır bizden.

Biz, bayramın bu ses ve soluklarını, bu şive ve bu nazını, meleklerle hemdem olmuş, peygamberlerle yaşamış olanlarımızın, gönüllere inşirah veren, dinlendiren, mutlu eden ve ebedî mutluluğa giden yolları açan sihirli uğultuları gibi duyarız.. duyar ve Müslüman olarak yaratılmış bulunmanın hazlarıyla tâli'lerimize tebessümler yağdırırız.

Bayramı duyup dinlemek, ruhlarımızda her zaman Kevser çağılıtları hissini uyarır. Gönüllerimizi onun yumuşaklardan yumuşak esintilerine

çevirdiğimiz andan itibaren, tıpkı rüyalarda olduğu gibi, kendimizi, gidip ta semalara kadar uzanan aydınlık bir geçmişin ışık kaynağının ortasında buluruz.

Öyle ki atalarımızın arkada bıraktığı her şey, bizden kopup giden bütün değerler ve varlığımızı onlara borçlu bulunduğumuz bütün dinamikler yeniden bizim olur.. derken, Ak Çağ'ın o nazlı, hülyalı günleri bir kere daha ufkumuzda tülленir.. bizimle münasebeti olan her şey, İsrail'in diriltici soluklarını duymuş gibi dirilir.. ve atalarımızla beraber kendimizi sırlı bir haşrüneşr arasatında buluruz; buluruz da, eski günlere ait bütün zaman parçalarıyla beraber, geleceğin yaşanmaya açık zaman dilimlerini aynı anda iç içe duyar ve yaşarız.

Hatta imanın aydınlık dünyasında, zikr ü fıkır, tesbih u tehlillerin çağrıştırmasıyla henüz yaşamadığımız, görmediğimiz, hatta hatta tasavvur bile edemediğimiz ve dünyevî hayat normlarını aşan hatıralarla dolar taşarız.. bugüne kadar henüz tanışmamış olduğumuz lezzetlerin, saadetlerin ikliminde dolaşır, bilhassa günümüzde, herkesin boğulup bunaldığı dünyanın karanlık tünellerinde, âdeta Cennet yamaçlarında seyahat ediyor gibi, var olmanın, insan olmanın, mü'min olmanın en erişilmez zevklerini duyarız... Kulaklarımızda: "İman mânevî

bir Tûbâ-i Cennet çekirdeğini taşıyor." hoş âvâzı, gönüllerimizde ebediyet arzusuyla meshur; tıpkı rüyalarda her gördüğümüz şeye ulaşmamız, her duyduğumuz nesneye sahip olmamız, her düşündüğümüz zevki kolayca elde etmemiz gibi hâlden hâle intikal eder, şekilden şekle girer ve hazdan hazza uçarız.

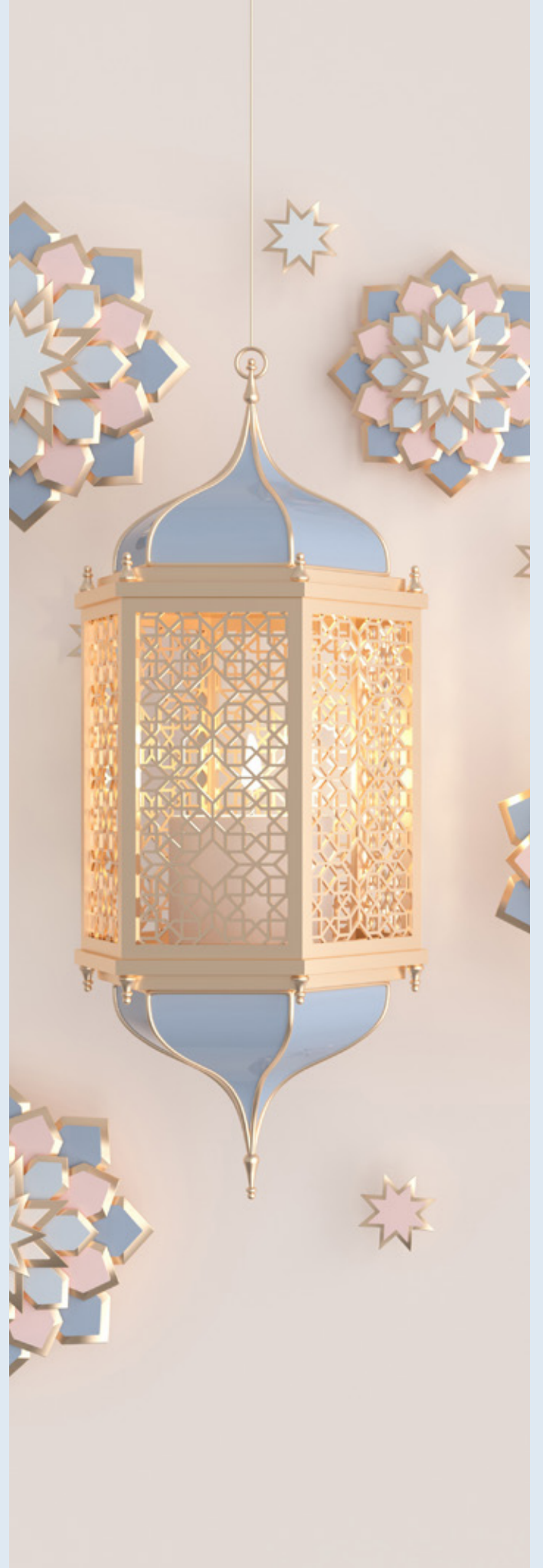
Bayram, dost-düşman hemen herkese kendini en yumuşak şekilde kabul ettirir ve daha önceden planlanmış bütün nizamları, intizamları, dizaynları bozar, ileriye-geriye atar, onların yerine kendi ahengini kurar. Evet, başka düşüncelere, başka ahenklere programlanmış bütün ruhlar, onun meltemlerini duyunca, Asâ-yı Musa ve Yed-i Beyzâ (Hz. Musa'nın asâsı ve ışık saçan eli) karşısında büyüğü bozulmuş sihirbazlar gibi, hemen gerçek kıbleye yönelir ve Firavun'a karşı dedikleri gibi "Artık nasıl hüküm vereceksen ver." (Tâhâ sûresi, 20/72) derler.

Bayram bize, her zaman söylenmesi çok zor şeyler fısıldar, ruhlarımıza ifadesi imkânsız mânâları duyurur.. ve daha ne gizli emellerimize su serperek onları birer filiz hâline getirir. Bayramdaki temcid, salâ, ezan ve gizli-açık her yanda duyulan evrâd u ez-kâr kulaklarımıza âdeta gök kapılarının gıcırıltılarını aksettirir; tebrikler, tes'idler, el öpmeler, ziyaretler ise şanlı geçmişimizden köpürüp köpürüp

gelen ruhu ve mânâyı andırır. Evet, öte-ler buudlu bu lâhutî ses hevenkleri, bu mazi renkli töre ve merasimler, sanki ruhlarımızın, anlatmak isteyip de anlatamadıkları sevinçlerini, neş'elerini veya hasretlerini ve hicranlarını söylüyor gibi gelir bize...

Bayram, hemen her zaman oldukça şümüllü bir dil kullanır ve anlatılması gerekli olan her şeyi anlatır: İnsanın toprak gibi hiçliğini ve ayaklar altında oluşunu.. yağmurun toprağı kucakladığı gibi rahmetin de onu kucakladığını.. arı kovanından daha canlı, kuş yuvalarından daha yumuşak yuvalarımızın şefkatini.. ruhlarımızın ötelerle olan alâkalarını, emellerini.. kalblerimizin huzur ve itminanını.. fert planında insanın bir bilinmez noktadan başlayıp ve bir türlü bitmeyen sırlı yolculuğunu.. yolculuğun sevin-diren veya ürperten son durağını.. toplum planında milletimizin doğuşunu.. çağlar ve çağlar boyu mücadelesini.. kültür ve medeniyetini.. örf ve âdetini.. üslûp ve şivesini, hem de senede bir iki defa ve toplumun bütün katmanlarına en belîğ bir dille anlatır.

Bu güzel dünyanın güzelliklere namzet çocukları olan bizler, kendi ruhlarımızın ifadesi olarak bayramlarda duyup dinlediklerimizi, coşup haykırdıklarımızı ve yaşayıp anladıklarımızı, evet, maziden bize miras kalan varlığımızın ruh ve mânâsını daha sağlam blokajlara oturtmalı, daha sağlam seralara alarak korumalı, geliştirmeli ve yaşatmalıyız.

Zira bu bayramlar ve bayramlara ait ruh ve mânâların gönüllerimize sinmesi, bütün bir millete mâl olması, bunca his, bunca hayal, bunca düşünce ile bütünleşmesi için kim bilir ne kadar zamana ihtiyaç olmuş; uğrunda ne büyük gayretler gösterilmiş ve ne tahammülfersa şeylere katlanılmıştır!? Bizim o geçmişten, o sa'y ve o gayretten haberimiz olmayabilir.. bayramları, iyi senarize edilmiş bir şehrayinin birkaç başarılı aktörle canlandırılması şeklinde seyredebiliriz.. oysaki bayram, bütün bunları aşan bir temaşa zevki, bir televvün derinliği ile gelir. O, gökteki ilk aşılamadan sonra, yeryüzünde çağlar ve çağlar boyu sürüp gelen mukaddes bir hamileliğin en bereketli ürünüdür.

Bayram, hayatın içinde, fakat hayattan daha derin, daha güzel ve dünyada gerçekleşmesi imkânsız gibi görünen bir rüyayı canlandırır ve bir

gaye-i hayali düşlemeye dair entere-san ipuçları verir.. gönüllere istedikleri, bekledikleri günleri vaad eder.. ve insan vicdanının gizli gizli arzu ettiği fakat bir türlü elde edemediği ebedî saadet ihtiyacına, kendine mahsus bir lisan kullanarak cevaplar verir.

Biz hepimiz, bir ölçüde ümit ve endişenin çocukları sayılırız. Hemen hepimiz, ileride şimdikinden daha fazla mesut olacağımız mutlu günler bekler ve saadet sarayları hülyası ile yaşarız. Bu beklenti ve bu hülyaların gerçekleşmesini gösteren emareleri temaşa ettikçe ümitlenir, göremeyince de endişeye kapılırız.

Evet, bütün bir ömür boyu kul-luk dünyamızda, Cennet'e doğru uzayan yollarda önümüzü kesen sıkıntı, meşakkat ve çeşit çeşit gailelerle; Cehennem'e çeken tünellerde pusu kurmuş bekleyen türlü türlü arzular, iştihalar ve şehvetlerle mücadele ede ede

Cennet yamaçlarına ulaşacağımızı ümit ettiğimiz gibi, iyi bir imtihan verip hayatımızı “Hak rızası” çizgisinde yaşayarak geçirdiğimiz veya geçireceğimiz Ramazan’dan sonra da ötelere adına önemli adımlar atmaya muvaffak olduğumuz mülâhazasıyla, muvaffak eden Zât’a karşı içimizde rahmet buudlu bir kısım beklentilerin hâsıl olması, –sinelerimizde o beklentileri hâsıl eden, niyetlerimizi dua yerinde kabul buyurup umduklarımızla bizleri şereflendirsin!– gayet normal ve hatta Allah’a inanmış olmanın gereğidir.

Ramazan ve bayramlar, diğer gün ve aylardan farklı olarak sanki yağmur yüklü bulutlar gibi gelir.. eteklerindeki hayrat ve hasenat cevherlerini başımıza boşaltır.. günahlarımızı çer çöp gibi önüne katar, gufran denizlerine sürükler ve bize tekrar ber tekrar:

*“Mevlâ bizi affede, bayram o bayram olur
Cürm ü hatalar gide, bayram o bayram olur”*

(M. Lütü Hazretleri)

dedirtir. Hislerimizin sınırsızlığı, hülyalarımızın sonsuzluğu, sanki bekaya açık bu fânî günleri ebedîleştirmenin büyümlü formülüymüş gibi onların içine girince, bize sonsuzun sırlı kapılarını aralamış ve gönüllerimize ebediyet duygusunu bir kere daha duyurmuş olur.

İnsan ne zaman bayramı ve bayramla gelen sesi, soluğu dinlese, o günlere göre çok tekerrür eden o en güzel kelimelerden, en enfes ifadelerden, en mânâlı davranışlardan, hatta o güne ait duygu ve düşüncelerden fişkırın en latif iksirleri içer; içer de, saadetlerin en erişilmezini elde eder.

Bayramlar o kadar büyüdür ki, gelişi bütün bir yıl beklenir ve gidişindeki keder de ancak böyle bir ikinci geliş ümidiyle hafifler; tasa iken sevinç olur, hüznün iken beklenen bir sürura inkılap eder.

Bayramlar, biraz da namazlarla bayramdırlar. İş gelip namaza dayanınca, bayram artık yeryüzü işi olmaktan çıkar, semavî bir mânâ ve tesire ulaşır. Öyle ki o gün, Allah'a karşı vazife ve sorumluluklarını yerine getirmeye azmetmiş bütün ruhlar, camiye adımlarını atar atmaz âdetâ vecde gelir, her biri Allah'la münasebetine göre sonsuza yelken açar ve basiretlerine aralanan menfezlerden ukbayı temaşa ediyor gibi olurlar. Gönüllerinin bütün rikkatiyle duyup hissettiklerinden lezzet alan bu insanlar, hâllerıyla, dilleriyle, davranışlarıyla saygı duydukları bir huzurun hakkını eda ediyor gibi ağlar, inler ve kıvranırlar.. söylemek için söz arar.. matlubu yakalamak için hâlden hâle girer.. his ve heyecanını haykırmaya çalışır, dilleri kelimelerin yetmezliğine takılır, yutkunur yutkunur ve “lâ havle...” çekerler.

Hele bir de insan, minberde ve mihrapta aradığı sesi bulursa, sanki duyduğu, duyup yudumladığı şeylerle gençleşiyor, ebedileşiyor, zaman ve mekân üstü bir keyfiyete ulaşıyor gibi olur. Sonra da Allah'ın gönlüne saldırgan ezelî vaadlerle kanatlanmaya başlar. Bütün benliğini saran bu derinleşmenin vecd ü sekri içinde Cennet'e gidiyor gibi, Cennet ehline inkılap ediyor gibi, yer yer Yaratan'ın karşısında ter döker, zaman zaman da beraatı elinde köprüyü aşmış gibi neş'eyle köpürür.. ve öyle bir büyüye kapılır, öyle bir istiğraka kendini salar ki, bir daha da uyanmak istemez...

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ نَوَيْتُ اَنْ اَصُوْمَ رَمَضَانَ كَامِلًا لِوَجْهِكَ الْكَرِيْمِ
اِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا ۞ اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْهُ مِنِّيْ وَاجْعَلْ ذَنْبِيْ مَغْفُوْرًا
وَصَوْمِيْ مَقْبُوْلًا ۞

Allahım! Sırf Senin Kerîm Zâtın'ın rızası için, inanarak ve mükafaatını yalnız Senden bekleyerek bütün Ramazan-ı Şerif orucunu tutmaya niyet ettim. Bu kutlu ay hakkı için beni bağışla ve orucumu kabul buyur.